

"GBL pehmeiden taitojen kehittämiseen"

Opetussuunnitelma peruskoulun opettajille

**GAMESS: Pelit autistisille opiskelijoille tehokkaana menetelmänä
koulutuksessa sosiaalisten taitojen kehittämiseksi**

Erasmus+. 2021 – 1 – DK01 – KA220 – SCH – 000034350

Euroopan unionin rahoittama. Esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat ainoastaan tämän tekstin laatijoiden näkemyksiä eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai Euroopan koulutuksen ja kulttuurin toimeenpanovirasto (EACEA) kantaa. Euroopan unioni ja EACEA eivät ole vastuussa niistä.

Projekti nro. 2021 – 1 – DK01 – KA220 – SCH – 000034350

1. Sisältö

1. SOSIAALISTEN TAITOJEN OPETUSSUUNNITELMA (IO1).....	2
1.1. Johdanto	2
2. AUTISMIN YMMÄRTÄMINEN.....	3
2.1. Yleiskatsaus	3
2.2. Autismi	3
3. AUTISTISTEN LASTEN LUOKKAHUONEESSA KOHTAAMAT SOSIAALISIIN TAITOIHIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET JA VAIKEUDET.....	10
3.1. Autismin vaikutus sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai Mihin sosiaalisiin taitoihin autismi vaikuttaa?	11
3.2. Mitä sosiaalisia taitoja autistinen lapsi tarvitsee?	12
4. OPETUSSTRATEGIAT.....	15
4.1. Kaupunginjohtajien lähestymistavat sosiaalisten taitojen koulutukseen	17
4.2. Miten opettajat voivat kehittää sosiaalisia taitoja	20
4.3. Opetussuunnitelman moduulit	25
4.4. Esimerkkejä moduulien toiminnoista	28
5. VIITTEET:.....	50

Co-funded by
the European Union

1. SOSIAALISTEN TAITOJEN OPETUSSUUNNITELMA (IO1)

1.1. Johdanto

Projektin tehtävänä on kehittää GBL-paketti sosiaalisille taidoille, joka on suunniteltu erityisesti autistisille opiskelijoille. Tämän tehtävän suorittamiseen käytetty integroitu lähestymistapa alkaa peruskoulun opettajille tarkoitetun sosiaalisten taitojen opetussuunnitelman luomisesta, ja sitä täydennetään kahdentyyppisillä peleillä - VR-pelillä ja ryhmäluokkapeleillä koulutuspaketina, joka luo opettajille polun opettaa tehokkaasti tärkeitä sosiaalisia taitoja autistisille opiskelijoille. Opetussuunnitelman tavoitteena on lisätä opettajien taitoja ja osaamista ottaen huomioon:

- a) Autististen lasten kohtaamat haasteet tavallisessa luokahuoneessa ja kouluympäristössä yleensä
- b) Sosiaaliset taidot, joiden kanssa autistiset lapset yleensä kamppailevat
- c) Sellaisten kattavien opetussuunnitelmien puuttuminen, joissa keskityttäisiin opettajien ammatilliseen kehittämiseen sosiaalisissa taidoissa.

Sosiaalisten taitojen opetussuunnitelman moduulit ovat tärkein lähde, jonka pohjalta pelejä kehitetään. Tämä koulutusohjelma voisi kuroa umpeen teorian ja käytännön välisen kuilun, koska käytännössä se tutustuttaa opettajat GAMESS-pakettiin (VR Game & Group games Booklet) ja on korvaamaton lähde, joka tukee opettajia heidän opettaessaan sosiaalisia taitoja autistisille oppilailleen ja johtaa oppilaiden parempaan kouluelämään ja integroitumiseen laajempaan yhteisöön.

Opetussuunnitelman innovatiiviset elementit:

- *Euroopan laajuinen ulottuvuus (opetussuunnitelman laatii ja suunnittelee kansainvälinen työryhmä, joka koostuu kunkin oppilaitoksen ja maan tutkijoista ja kenttäasiantuntijoista)
- * Opetussuunnitelmaa pidetään todellisena vastauksena opettajien tarpeeseen kouluttaa autististen lasten sosiaalisia taitoja

Co-funded by
the European Union

* Teoreettisen tiedon hankkimista lukuun ottamatta opettajat parantavat ja harjoittavat uusia sosiaalisia taitoja, ovat vuorovaikutuksessa muiden maiden alan ammattilaisten (asiantuntijoiden) kanssa, harjoittavat ja parantavat englannin kielen taitoja ja digitaalisia taitoja

OPETUSSUUNNITELMAN SISÄLTÖ:

- Autismin ymmärtäminen
- Autististen lasten luokkahuoneessa kohtaamat sosiaalisiin taitoihin liittyvät kysymykset ja vaikeudet
- Opetusstrategiat

2. AUTISMIN YMMÄRTÄMINEN

2.1. Yleiskatsaus

Erilaiset tutkimukset (Courtenay y Perera, 2020; Amaral, de Vries, 2020; Ameis et al., 2020) osoittavat COVID19 tuomat kielteiset vaikutukset autistisiin ihmisiin (esimerkiksi fyysisen ja emotionaalisen terveyden, työllisyyden, perhekontekstin aloilla) ja sosiaalisten taitojen menettämisen ja kehityksen takaiskujen riskin.

Siksi on kiireesti vastattava tarpeeseen suunnitella/keksiä uudelleen koulutuspalvelujen tarjoaminen online-/virtuaalityökalujen avulla. Ensimmäiset havainnot (Narzisi, 2020) jo kehitetyistä online-huomioaloitteista osoittivat, että enemmän tukea tarvitsevien ihmisten viestintä- ja kognitiiviset vaikeudet ovat ylimääräinen este tehokkaalle verkkotuen toteuttamiselle.

Nämä digitaaliteknologian saatavuuden esteet johtuvat pääasiassa esteettömien välineiden puutteesta. osaamisen puute (opettajat, vammaiset henkilöt ja heidän perheensä); huonosti mukautetut koulutusmenetelmät; ja vähän teknisiä resursseja. Tarkemmin sanottuna digitaaliset työkalut on usein suunniteltu väestölle ottamatta huomioon autististen ihmisten tarpeita, joilla on alhaisempi kognitiivinen taso (tasot 1 ja 2, American Psychiatric Associationin mukaan, 2013).

Co-funded by
the European Union

2.2. Autismi

Autismi on elinikäinen vamma ja oireet ilmenevät yleensä varhaislapsuudesta lähtien. Autismin voivat diagnosoida asianmukaisesti pätevät ammattilaiset kansainvälisten diagnoosikriteerien mukaisesti (DSM-5 Autism Diagnostic Criteria from 2013, Grzadzinski et al., 2013).

Autismin tärkeimmät oireet ovat:

- puutteet sosiaalisessa viestinnässä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa;
- Rajoitetut, toistuvat käyttäytymismallit, kiinnostuksen kohteet tai toiminnot.

Autistisilla ihmisillä on usein myös aistivaikeuksia, kuten lisääntynyt tai vähentynyt herkkyys valolle, äänelle, värille, hajulle, maulle tai kosketukselle.

Autismi on "spektri" tila, mikä tarkoittaa, että oireet vaihtelevat yksilöiden välillä lievästä vaikeaan. Tämän vuoksi opettajat voivat odottaa opettavansa ja tukevansa lapsia ja nuoria, joilla on monenlaisia tarpeita, eroja, vaikeuksia ja vahvuuksia. On tärkeää huomioida jokainen lapsi ja nuori yksilönä ja suojautua ennakkostereotyyppioihin perustuvilta odotuksilta. Lapset ja autistiset nuoret ovat kaikki erilaisia tavoissa, joilla he ovat vuorovaikutuksessa ja kommunikoivat, ja kaikilla on epätavallisia käyttäytymismalleja ja ajattelumalleja, mutta he ovat kaikki yksilöitä eivätkä vain autismin erityispiirteidensä summa (Howley ja Preece, 2013).

Samat kirjoittajat sanovat, että sosiaalisen vuorovaikutuksen erot ovat autismin kirjon ytimessä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeuksien kirjo on moninainen, ja jokainen yksilö esiintyy eri tavalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa: jotkut lapset ja nuoret ovat eristyksissä ja "sosiaalisesti syrjässä", koska he kokevat vuorovaikutuksen stressaavaksi; jotkut ovat sosiaalisesti passiivisia tavalla, jolla he ovat vuorovaikutuksessa, jos toiset aloittavat vuorovaikutuksen, mutta eivät välttämättä aloita vuorovaikutusta itse; Jotkut ovat aktiivisesti vuorovaikutuksessa, mutta tekevät "sosiaalisia virheitä", ja joitain voidaan kuvata liian muodollisiksi ja hankaliksi vuorovaikutuksessaan.

Autistisilla lapsilla ja nuorilla on vaikeuksia ymmärtää sekä sanallista että sanatonta viestintää; Ja vaikka joillakin on hyvä, joskus edistynyt, ilmeikäs kieli, tämä usein peittää vaikeudet, joita heillä on ymmärtämisen kanssa. Tämä voi olla harhaanjohtavaa ja johtaa siihen, että viestintäkumppanit olettavat ymmärtävänsä, vaikka todellisuudessa eivät.

Co-funded by
the European Union

Usein autismin ensimmäisiä näkyviä merkkejä ovat toistuva käyttäytyminen, motoriset maneerit ja jäykkä luottamus:

- Toistuva käyttäytyminen: karkeat motoriset liikkeet (käsien räpyttely, keinuminen, pyöriminen), hienovaraiset liikkeet (sormen heilautus, kasvojen tikit ja irvistys, olkapäiden kohautus, toistuva napauttaminen)
- Jäykkä riippuvuus käyttäytymisrutiineista: pintojen koskettelu toistuvasti ennen tehtävään ryhtymistä, lelujen asettaminen riviin leikkiin, varusteiden asettaminen pöydälle ja ahdistuminen, jos esineitä siirretään, vaatimus kaikkien toimintojen suorittamisesta yhdellä oppitunnilla, vaikka työ olisi siirrettävä useiden oppituntien aikana
- Joustamattomuus käyttäytymisen mukauttamisessa eri konteksteihin, erityisesti sosiaaliseen käyttäytymiseen (Howley ja Preece, 2013).

Toistuvat käyttäytymiset ja motoriset maneerit saattavat vaikuttaa toimimattomilta, mutta jos tarkastelemme näitä käyttäytymismalleja autismin näkökulmasta, ne voivat palvella tärkeää tarkoitusta. Jotkut toistuvat käyttäytymiset ovat itsensä hallintaa tai itsensä rauhoittamisstrategioita (Howley ja Preece, 2013).

Autistisilla lapsilla ja ihmisillä on usein suosikkiaktiviteetteja ja erityisiä kiinnostuksen kohteita, jotka usein hallitsevat heidän ajatteluaan ja luovat esteitä yksilön ja opettajan tai ikätovereiden välille.

Jotta voisimme ymmärtää paremmin autistisia lapsia ja ihmisiä, meidän on tunnettava kognitiivisia teorioita. Kognitiiviset teoriat voivat auttaa kehittämään syvempää ymmärrystä siitä, miten yksilö voi kokea maailman ja reagoida tavalla, jolla he tekevät, kun heillä on autismi tai siihen liittyvät tukitarpeet. Ne voivat auttaa meitä miettimään, miksi haasteita voi esiintyä ja miten voimme tehdä parhaat mukautukset autistisille henkilöille ahdistuksen vähentämiseksi ja osallistumisen ja oppimisen tukemiseksi. Kaikki diagnostisten kriteerien "käyttäytyminen" voi tapahtua myös henkilöillä, joilla ei ole

Co-funded by
the European Union

autismia. Teoriat ovat päällekkäisiä eivätkä sulje to
jokaisella niistä on hyödyllinen panos autististen ihmisten ymmärtämiseen (Silberman, 2015).

Taulukko 1. Autismispektrin häiriöiden kognitiiviset teoriat (Rutherford & Johnston, 2019):

<p>Mielen teoria:</p>	<p>Kehittyy yhteisestä huomiosta.</p> <p>Muiden ihmisten ajatusten, tunteiden, uskomusten ja kokemusten ymmärtäminen</p> <p>Tämän ymmärryksen huomioiminen omassa toiminnassa.</p>
<p>Toimeenpaneva tehtävä:</p>	<p>Kyky suunnitella, organisoida ja järjestää ajatuksia ja toimia.</p> <p>Kyky hallita impulsseja.</p>
<p>Heikko keskeinen koherenssi:</p>	<p>Taipumus keskittyä yksityiskohtiin "suuren kuvan" sijaan vaikuttaa henkilön kykyyn tarkastella kontekstia.</p>
<p>Kontekstisokeus:</p> <p>Haaste käsitellä tai käyttää kaikkea tietoa visuaalisesta, auditiivisesta, historiallisesta ja sosiaalisesta kontekstista kokemusten ymmärtämiseksi tällä hetkellä.</p> <p>"Ilmeisen" puuttuminen.</p>	<p>Haaste käsitellä tai käyttää kaikkea tietoa visuaalisesta, auditiivisesta, historiallisesta ja sosiaalisesta kontekstista kokemusten ymmärtämiseksi tällä hetkellä.</p> <p>"Ilmeisen" puuttuminen.</p>

Co-funded by
the European Union

Kaksinkertainen empatiaongelma:

Molemminpuolinen haaste väärinkäsityksistä aikomuksista, motiiveista tai viestinnästä neurotyypillisten ihmisten ja autististen ihmisten välillä.

Monotropismi:

Taipumus keskittää huomio yhteen asiaan kerrallaan, jolloin on vaikea siirtää huomiota ja käsitellä useita ärsykeitä, jotka saattavat tukea ymmärrystä.

Mielen teoria

Mielen teoria (ToM) perustuu kognitiivisten prosessien teoriaan, jota käytetään ymmärtämään muiden ihmisten ajatuksia, tunteita, uskomuksia ja kokemuksia. Uta Frith kuvasi sen ensimmäisen kerran vuonna 1989. Ja siitä lähtien ymmärryksemme siitä on kehittynyt huomattavasti. Tätä taitoa tukee varhainen yhteinen huomio (kaksi ihmistä, jotka keskittyvät samaan asiaan vuorovaikutuksessa keskenään). ToM kehittyy edelleen aikuisuuteen, kun yritämme edelleen ymmärtää muiden ihmisten näkökulmia ja toimia sosiaalisissa tilanteissa. Tyypillisesti kehittyvät lapset kehittävät tietoisuutta ToM:stä noin 5-vuotiaana ja voivat ymmärtää ja käyttää sanoja, jotka osoittavat tunnistavansa, että muilla ihmisillä on ajatuksia, tunteita, uskomuksia, näkökulmia ja kokemuksia, jotka eroavat heidän omistaan. Kun lapset kasvavat, he ymmärtävät, että ihmiset voivat ajatella yhtä asiaa, mutta sanoa toista, ja että ihmisten sanomisista on olemassa ei-kirjaimellisia tulkintoja. Tämä voidaan välittää sanallisesti ja ei-sanallisesti ja prosodian (tai intonaation, sävelkorkeuden ja äänen stressin), sarkasmin, valkoisten valheiden ja vitsien kautta. Autistisilla ihmisillä ToM ei välttämättä kehity samalla tavalla, mikä voi johtaa vaikeuksiin käyttää ja

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

ymmärtää sosiaalista viestintää, olla liian

väärintulkintoja siitä, mitä muut ajattelevat ja sanovat, näyttää tyytyväisiä tai sanoa ja tehdä odottamattomia asioita muille ja joilla on vaikeuksia kuvitella, miten muuten he voisivat tehdä asioita tulevaisuudessa (Fletcher-Watson et al., 2014). Sen sijaan, että keskityttäisiin mielen teorian opettamiseen - nykyinen tutkimus (Holt et al., 2021) ehdottaa, että tämä on jotain, joka meidän tulisi ottaa huomioon autististen ihmisten ymmärtämisessä ja asiaankuuluvien tukstrategioiden suunnittelussa.

Toimeenpaneva toiminto

Toimeenpanotoiminto on kognitiivinen teoria, joka perustuu kykyymme suunnitella, järjestää ja järjestää ajatuksia ja toimia sekä hallita impulsseja. Se voi vaikuttaa kykyymme olla tietoisia ja ymmärtää ajan kulumista. Työmuisti on tärkeä osa toiminnanohjausta. Tämä sallii meidän pitää yhtä tietoa mielessämme, kun ajattelemme toista. Se, mitä voimme nähdä autistisissa oppijoissa, jotka liittyvät toimeenpanotoiminnon haasteisiin, on: oppimisen epäjohdonmukaisuus - he voivat tehdä sen yhtenä päivänä, mutta eivät seuraavana; kömpelyys – asioiden yli käveleminen tai se, ettei näytä huomaavan ihmisiä ja asioita ympärillään tai on "kiireessä"; vaikeus siirtyä toiminnasta toiseen; haluttomuus kokeilla uusia asioita; erityiset vaikeudet tehtävien jaksottamisessa (esim. pukeutuminen, koululaukun järjestäminen); ja impulsiivinen käyttäytyminen, jota he saattavat myöhemmin katua (Meltzer, 2018).

Heikko keskitetty koherenssi

Keskeinen koherenssi on kognitiivinen teoria kykyymme nähdä "iso kuva", ymmärtää konteksti ja käyttää kontekstia merkityksen piirtämiseen. Autistiset ihmiset saattavat keskittyä yksityiskohtiin koko kuvan sijaan. Tämän alan haasteet voivat ilmetä seuraavasti: valintojen välttäminen; näyttää ymmärtävän väärin kaiken, mitä sanot; näyttää unohtavan asian; keskittyminen "epäolennaisiin" yksityiskohtiin; lukeminen sujuvasti ilman ymmärrystä; ja rote oppia matematiikkaa, mutta kamppailee sen monimutkaistuesssa (Happé & Frith, 2006).

Kontekstin sokeus

Peter Vermeulenin kuvaama kontekstisokeus on kognitiivinen teoria, jossa on haaste käyttää visuaalista, auditiivista, historiallista ja sosiaalista kontekstia kokemusten ymmärtämisessä tällä hetkellä. Uskotaan, että ihmiset, joilla on tämä vaikeus, eivät voi vastata useampaan kuin yhteen ärsykkeeseen kerrallaan,

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

joten joskus puuttuu "ilmeinen. Tämän alan haast

seuraavasti: suoriutuminen hyvin testeissä (esim. sosiaalisten taitojen tai tunteiden tunnistamisessa), mutta ei tosielämässä; ei käytetä ilmeisen ilmeistä asiayhteyteen liittyvää tietoa (esim. tieto siitä, että kylpyhuoneen esittelytilan wc:t eivät ole oikeita käymälöitä eikä niitä pitäisi käyttää!); "ylikirjaimellisen" tai "konkreettisen" ajattelun osoittaminen; olla liian muodollinen tai liian tuttu; uusien ihmisten tai paikkojen hukkuminen; henkilötietojen liiallinen jakaminen; vaikeus käsitellä moniselitteisyyttä (esim. kun joku sanoo yhtä mutta tarkoittaa toista); on vaikea nähdä asioita muiden ihmisten näkökulmasta; ja vaikeus mukauttaa

sääntöjä muuttuviin sosiaalisiin konteksteihin - saattaa "valvoa" muita tai vain toimia odottamatta (Vermeulen, 2015).

Kaksinkertainen empatiaongelma

Damian Miltonin kuvaama kognitiivinen teoria kaksoisempatiaongelmasta viittaa siihen, että kun ihmiset, joilla on hyvin erilaisia kokemuksia maailmasta, ovat vuorovaikutuksessa keskenään, he kamppailevat empatian kanssa toisiaan kohtaan. Tämän teorian avulla tunnustamme, että autistisilla ihmisillä, joilla on sosiaalisen viestinnän haasteita, neurotyypillisillä ihmisillä voi olla yhtä lailla vaikeuksia ymmärtää autistisen henkilön aikomuksia ja viestintää ja että ongelma on dynaaminen, joka ei ole pelkästään autistinen henkilö. Saatamme nähdä väärää viestintää molempien henkilöryhmien välillä (Milton, 2017).

Monotropismi

Monotropismi on kognitiivinen teoria, joka kuvaa "huomiotunnelissa olemisen" haastetta. Se on taipumus keskittyä yhteen asiaan kerrallaan ja siksi puuttuu kontekstuaalinen tieto. Tehtävän suorittamiseksi jokaisen henkilön on: Näe tehtävän tarkoitus - ymmärrä tavoite; Arvosta tehtävän pointtia – motivoitu siitä; Katso, miten tehtävä suoritetaan - ymmärrä tarkalleen, mikä tehtävä on, tiedä, mitä vaiheita on toteutettava sen suorittamiseksi ja osaa suorittaa tunnistetut vaiheet. Monotrooppisilla yksilöillä on todennäköisesti ongelmia kunkin kanssa. Tämän alueen haasteet, joita saatamme nähdä autistisilla lapsilla, ovat: samanlaisuuden suosiminen; rajoitettu, toistuva ja stereotyyppinen käyttäytyminen (esim. auton pyörien toistuva pyörittäminen, samasta aiheesta puhuminen toistuvasti, erityinen kiinnostus pesukoneisiin tai vain beigen ruoan syöminen); vaikeus siirtää huomiota asiasta toiseen; voimakas huomion keskittyminen joihinkin asioihin ja ei toisiin; puutteellinen valmistautuminen muutokseen - tunne siitä, että tapahtuvat asiat ovat odottamattomia, koska ne eivät ole keskittäneet

Co-funded by
the European Union

huomiota merkkeihin, joita muut käyttävät er

keskittyminen yksityiskohtiin koko kuvan sijaan; epätasainen osaamisprofiili – liittyy alueisiin, joihin kiinnitetään huomiota tai joihin ei keskitytä; "kyvyttömyys siirtyä eteenpäin" tai jumiin jääminen – ja nopea riippuvuus (esim. takin pukeminen päälle vain, kun aikuinen käskee) vähentynyt aloitus; järjestyksen, tuntemuksen ja varmuuden tarve; vähentynyt tietoisuus muista vaikeudet, kun ihmiset muuttavat mieltään (joustamattomuus); jos jokin ei toimi odotetulla tavalla - he eivät näe vaihtoehtoja (Murray et al., 2005).

Autistisiin ihmisiin kuuluvat ne, joilla on merkittäviä kehitysvammoja ja jotka tarvitsevat korkeatasoista tukea jokapäiväisessä elämässään, sekä ne, jotka ovat keskimäärin tai korkeasti älykkäitä ja tarvitsevat vähemmän tukea.

Viimeisessä autismin diagnostisessa luokituksessa (DSM-5) otetaan huomioon sosiaalisen viestinnän sekä rajoittavan ja toistuvan käyttäytymisen vakavuustaso, johon lapsi voi kuulua:

Taso 3 – "Erittäin merkittävän tuen tarve"

Sosiaalinen viestintä: Vakavat puutteet sanallisissa ja sanattomissa sosiaalisen viestinnän taidoissa aiheuttavat vakavia toimintahäiriöitä, hyvin rajoitettua sosiaalisen vuorovaikutuksen aloittamista ja minimaalista vastausta muiden sosiaalisiin aloitteisiin. Esimerkiksi henkilö, jolla on vähän ymmärrettävää puhetta ja joka harvoin aloittaa vuorovaikutuksen ja kun hän tekee, tekee epätavallisia lähestymistapoja vain tarpeiden täyttämiseksi ja vastaa vain hyvin suoriin sosiaalisiin lähestymistapoihin;

Rajoitettu, toistuva käyttäytyminen: Joustamaton käyttäytyminen, äärimmäiset vaikeudet selviytyä muutoksista tai muu rajoittunut/toistuva käyttäytyminen häiritsevät merkittävästi toimintaa kaikilla aloilla. Suuri ahdistus / vaikeus muuttaa painopistettä tai toimintaa (APA, 2013).

Taso 2 – "Merkittävän tuen tarve"

Sosiaalinen viestintä: Huomattavat puutteet sanallisissa ja sanattomissa sosiaalisen viestinnän taidoissa; sosiaaliset häiriöt, jotka näkyvät jopa tuen ollessa käytössä; sosiaalisen vuorovaikutuksen rajoitettu aloittaminen; ja vähentyneet tai epänormaalit reaktiot muiden sosiaalisiin alkusoiittoihin. Esimerkiksi henkilö, joka puhuu yksinkertaisia lauseita, jonka vuorovaikutus rajoittuu kapeisiin erityisiin etuihin ja jolla on selvästi outoa sanantonta viestintää.

Co-funded by
the European Union

Rajoittunut, toistuva käyttäytyminen: Joustamaton

vaikeudet selviytyä muutoksista tai muut rajoittuneet/toistuvat käyttäytymiset näyttävät riittävän usein, jotta ne ovat satunnaiselle tarkkailijalle ilmeisiä ja häiritsevät toimintaa erilaisissa yhteyksissä. Ahdistus ja/tai vaikeus muuttaa painopistettä tai toimintaa (APA, 2013).

Taso 1 - "Tuen tarve"

Sosiaalinen viestintä: Ilman tukea sosiaalisen viestinnän puutteet aiheuttavat huomattavia häiriöitä. Vaikeus aloittaa sosiaalista vuorovaikutusta ja selkeät esimerkit epätyypillisistä tai epäonnistuneista vastauksista muiden sosiaalisiin alkusoittoihin. Saattaa näyttää siltä, että kiinnostus sosiaaliseen vuorovaikutukseen on vähentynyt. Esimerkiksi henkilö, joka pystyy puhumaan kokonaisia lauseita ja

harjoittaa viestintää, mutta jonka vastavuoroinen keskustelu muiden kanssa epäonnistuu ja jonka yritykset saada ystäviä ovat outoja ja tyyppillisesti epäonnistuneita.

Rajoitettu, toistuva käyttäytyminen: Joustamaton käyttäytyminen aiheuttaa merkittävää häiriötä toiminnalle yhdessä tai useammassa yhteydessä. Vaikeus vaihtaa toimintojen välillä. Organisaatio- ja suunnitteluongelmat, jotka haittaavat itsenäisyyttä (APA, 2013)

3. AUTISTISTEN LASTEN LUOKKAHUONEESSA KOHTAAMAT KYSYMYKSET JA VAIKEUDET, JOTKA LIITTYVÄT SOSIAALISIIN TAITOIHIN

Sosiaaliset taidot ovat taitoja, joita ihmiset käyttävät kommunikoidakseen ja ollakseen vuorovaikutuksessa toistensa kanssa sekä sanallisesti että ei-sanallisesti käyttämällä eleitä, kehon kieltä ja henkilökohtaista ulkonäköä. Monet kirjoittajat tunnustavat, että sosiaaliset taidot näkyvät sopivana käyttäytymisenä kulloisenkin tilanteen mukaan - kyky olla vuorovaikutuksessa, kommunikoida ja tehdä yhteistyötä muiden kanssa tehokkaasti. Näitä taitoja ovat viestintä, joustavuus, empatia, aktiivinen kuuntelu, tunteiden lukeminen ja hallinta, yhteistyö muiden kanssa sekä vastuun osoittaminen muista ja sosiaalisesta ympäristöstä. Ihmiset ovat sosiaalisia olentoja, jotka tarvitsevat osallisuutta ja hyväksyntää ympäristölleen, josta he ovat riippuvaisia, jossa he oppivat, kehittyvät ja muokkaavat samanaikaisesti. Sosiaaliset taidot osoitetaan monenlaisissa ihmisten välisissä vuorovaikutuksissa, ja ne auttavat meitä aloittamaan, rakentamaan ja ylläpitämään suhteita eli ne auttavat meitä navigoimaan sosiaalisissa ympäristöissä.

Yleisiä sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja ovat:

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

- Leikkitaidot – kuten vuorottelu, jakaminen ja yhteistyö
- Keskustelutaidot – mukaan lukien kehonkieli ja sen tietäminen, mitä sanoa
- Tunnetaidot – kuten omien tunteiden hallinta ja muiden tunteiden ymmärtäminen
- Ongelmanratkaisutaidot – kuten kontekstin ymmärtäminen, erimielisyyksien käsitteleminen tai päätösten tekeminen sosiaalisessa tilanteessa.

Canney ja Byrne (2006, Jurevičienėn, Kaffemanienėn ja Ruškusiin mukaan, 2012) luokittelevat sosiaaliset taidot niiden ilmaisualueen mukaan, ja kutakin aluetta edustavat tietyt kyvyt:

- ♦ Perustaidot - ilmenevät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa peruskykyinä (katsekontakti, riittävän henkilökohtaisen tilan pitäminen, eleet, matkiminen);
- ♥ Vuorovaikutustaidot - ne koostuvat seuraavista kyvyistä: konfliktien ratkaiseminen, vuoron odottaminen, keskustelun aloittaminen ja sulkeminen; vuorovaikutus viranomaisten kanssa;
- ♠ Tunnetaidot, jotka ovat välttämättömiä henkilökohtaisen ja muiden tietoisuuden kannalta, ilmenevät kykyinä tunnistaa ja tunnustaa muiden tunteita, empatiakykyä, kehon kielen ymmärtämisenä ja matkimisena, kykyä määrittää, voiko toiseen henkilöön luottaa;
- ♣ Kognitiiviset taidot – tarvitaan monimutkaisemmissa sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa (sosiaalinen havainto, itsetarkkailu, sosiaalisten normien ymmärtäminen ja asianmukaisen käyttäytymisen valinta eri tilanteissa).

Sosiaalisesti pätevä henkilö on sellainen, jolla on riittävät sosiaaliset taidot ja joka käyttää niitä henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen (Markuš, 2009). Neurotyypillisestä kehityksestä kärsivillä lapsilla sosiaaliset taidot kehittyvät tyypillisesti ajan myötä sosiaalistumisprosessin aikana - lapset oppivat ympäristönsä malleista ja vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Autismikirjon ihmisillä leikkitaitojen tai

Co-funded by
the European Union

muiden sosiaalisessa vuorovaikutuksessa käyte

kehittyminen kehittyy kuitenkin usein eri tavalla.

3.1. Autismin vaikutus sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai Mihin sosiaalisiin taitoihin autismi vaikuttaa?

Yksi piirre, joka liittyy autismikirjon häiriöihin, ADHD:hen, oppimisvaikeuksiin ja muihin neurokehityshäiriöihin, on sosiaalisten taitojen haasteet, jotka ilmenevät sosiaalisten ja kommunikaatiotaitojen puutteena tai viivästyksenä. Autistisilla ihmisillä yleinen teema on vaikeudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja toisten ihmisten käyttäytymisen tulkinnassa, sekä siinä, mitä sanoa tai miten käyttäytyä muiden seurassa.

Autismikirjon häiriön avaintunnusmerkit, jotka vaikuttavat lapsen sosiaalisiin taitoihin, ovat:

- Puutteet puheen kehityksessä
- Vaikeudet lukea ei-verbaalisia vihjeitä
- Vaikeudet ymmärtää omia tai muiden tunteita
- Vaikeudet ymmärtää vitsejä, sarkasmia tai kiusantekoa
- Epäolennaiset vastaukset kysymyksiin tai vaikeudet pitää keskustelua yllä
- Sanojen ja lauseiden toistaminen yhä uudelleen (ekolalia) tai kiinnostus tiettyihin aiheisiin

Näiden oireiden perusteella on ymmärrettävää, miten autistisella lapsella voi olla vaikeuksia vuorovaikutuksessa muiden kanssa, leikkiä sisarustensa kanssa kotona tai saada ystäviä leikkipaikalla.

Kaikki nämä vaikeudet nousevat esiin kouluympäristössä. Autistisilla opiskelijoilla on vaihtelevia taitoja ja halua sosiaaliseen vuorovaikutukseen luokassa ja sen ulkopuolella. Vaikka autistisilla opiskelijoilla on usein halu vuorovaikuttaa vertaistensa ja ympärillä olevien ihmisten kanssa (joskus vain tarpeiden tyydyttämiseksi, kuten esineen tavoittamiseksi), heillä ei usein ole taitoja osallistua asianmukaisesti tai he voivat tuntea olonsa ylivoimaiseksi. Sosiaalinen vuorovaikutus aiheuttaa korkeita ahdistustasoja, joten autistiset lapset voivat välttää vuorovaikutusta, vaikka haluaisivatkin todellisuudessa yhdistyä muihin.

Co-funded by
the European Union

Jotkut autistiset opiskelijat, jotka ovat tieto puutteistaan, voivat osallistua huomionhakuisiin käytöksiin, jotka johtavat sosiaaliseen eristyneisyyteen ja yksinäisyyteen.

Koska autistisilla opiskelijoilla on vaikeuksia ja haasteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, se voi vaikuttaa heidän kykyynsä (tai motivaatioonsa):

- Aloittaa tai ylläpitää vuorovaikutteista keskustelua
- Ymmärtää ja käyttää ei-verbaalisia vihjeitä, kuten kehonkieltä ja ilmeitä, jotka antavat kontekstin sille, mitä sanotaan
- Tehdä ja ylläpitää silmäkontaktia
- Puhua jostakin, mikä ei liity heidän kiinnostukseensa
- Noudattaa opettajan ohjeita ja opetussisältöä
- Ymmärtää ei-kirjaimellisia kieliä, kuten sarkasmia, idiomeja ja metaforia
- Ymmärtää, kun ihmiset käyttävät kieltä piilottaakseen tunteensa tai ilmaisivat sanansa tavalla, joka ei tee niiden merkitystä selväksi
- Hyväksyä kosketus, joten he voivat kokea kättelyt tai suuret ryhmät ja väkijoukot haastaviksi
- Suodattaa vähemmän tärkeää tietoa, kuten taustamelua; esimerkiksi joillakin spektrin henkilöillä on taipumus keskittyä liian tarkasti yksityiskohtiin, kuulla jokaisen lehden kahinan tuulessa tai tehdä yhteyksiä, joita muut eivät tee

Co-funded by
the European Union

- Nähdä muiden näkökulmat
- Muuta vuorovaikutusta ympäristöön tai sosiaalisiin yhteyksiin sopivaksi, esimerkiksi muuttamalla käyttäytymistä vuorovaikutuksessa opettajien kanssa verrattuna ikätovereihin tai perheenjäseniin.
(Autismin sosiaalisen vuorovaikutuksen strategiat, <https://thespectrum.org.au/autism-strategy/social-interaction/>).

Joidenkin autististen ihmisten kohdalla haasteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa voivat johtaa ahdistukseen tai tunteeseen olla eristäytynyt. Valitettavasti joissakin tutkimuksissa on todettu, että autismikirjon henkilöt ovat alttiimpia kiusaamiselle kuin muun tyyppiset vammaiset. Toisille, vaikka sosiaaliset vuorovaikutukset ovat tärkeitä, he voivat nauttia omasta seurastaan eivätkä välitä niin paljon muista.

3.2. Minkälaisia sosiaalisia taitoja autistinen lapsi tarvitsee?

Ihmiset tarvitsevat toisia ihmisiä ympärilleen kasvaakseen ja kehittyäkseen, ollakseen terveitä ja onnellisia. Autistisilla lapsilla on usein tarve samanlaisille sosiaalisille taidoille kuin heidän neurotyypillisillä vertaisillaan. Sosiaaliset taidot ovat olennaisia lapsen itseluottamuksen kehittymiselle, ystävyyssuhteiden muodostumiselle, yhteissäätelylle ja toimeen tulemiselle ympärillä olevien ihmisten kanssa.

Hyvät sosiaaliset taidot parantavat opiskelijoiden positiivista käyttäytymistä ja vähentävät negatiivista käyttäytymistä. Tehokkaasti ehkäisemällä monenlaisia ongelmia, kuten eristäytymistä, päihteiden käyttöä, väkivaltaa, koulupinnistystä ja kiusaamista, hyvät sosiaaliset taidot parantavat opiskelijoiden:

- Sosioemotionaalaisia taitoja
- Sosiaalisia vuorovaikutuksia
- Asenteita itseään ja muita kohtaan
- Käytöstä koulussa, kotona ja yhteisössä

Co-funded by
the European Union

- Akateemista suoriutumista

Samalla se vähentää heidän tunteellisen ahdistuksensa tasoa ja parantaa elämänlaatua, koska parantuneet ihmissuhteet lisäävät sosiaalista hyväksyntää ja halua osallistua sosiaalisiin vuorovaikutuksiin, mikä vähentää ahdistusta, stressiä, masennusta ja yleisiä mielenterveysongelmia.

Kirjailija ja autismia edistävä Temple Grandin, joka diagnosoitiin autismitoksi pikkulapsena, uskoo vahvasti, että lapsille tulisi opettaa sosiaalisia taitoja auttaakseen heitä tulemaan itsenäisemmiksi. Autismiin liittyvän lehden haastattelussa Grandin selittää, että sosiaaliset taidot ovat tärkeitä ihmissuhteiden rakentamisessa ja elämäntaitojen kehittämisessä, joita lapset tarvitsevat aikuisina (Temple Grandinin haastattelu ASD-konferenssien hyödyistä,

<https://www.autismparentingmagazine.com/autism-social-skills/>).

Sosiaalisten taitojen oppiminen parantaa opiskelijoiden viestintää vertaistensa ja aikuisten kanssa, lisää yhteistyötaitoja ja auttaa heitä tulemaan tehokkaiksi, huolehtiviksi ja kiinnostuneiksi yhteisön jäseniksi. Samalla se opettaa heille, kuinka asettaa ja saavuttaa yksilölliset tavoitteet sekä sitkeyden taitoja, jotka ovat tärkeitä heidän menestykselliselle kehitykselleen aikuisuuteen, työhön ja elämään.

Ottaen huomioon autististen opiskelijoiden sosiaalisen ja emotionaalisen ymmärtämisen idiosynkraattiset vaikeudet, opettajat voivat kohdata huomattavia vaikeuksia vastatakseen heidän tarpeisiinsa, mikä vaikuttaa näin ollen opettajien suhteen laatuun näiden opiskelijoiden kanssa (Emam ja Farrell, 2009). Tässä kontekstissa ja ottaen huomioon, kuinka tärkeää on oppia sosiaalisia taitoja varhaisessa vaiheessa, sekä opettajien kohtaamat haasteet, sosiaalisten taitojen opettaminen koulussa nähdään nykyään yhtä tärkeänä kuin akateemisten taitojen opettaminen, koska kouluympäristö tarjoaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen asianmukaisella tavalla.

Hyvät sosiaaliset taidot ovat tärkeitä paitsi henkilön hyväksymiseksi kouluympäristössä myös hänen edetessään elämässä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että sosiaalisten taitojen puutteet jatkuvat aikuisuuteen asti, missä ne jatkavat negatiivista vaikutusta sosiaaliseen ja ammatilliseen toimintakykyyn

(Rao, Beidel ja Murray, 2008). On erittäin tärkeää,

taitojen koulutus alkaa niin varhain elämässä kuin mahdollista. Newschaffer ja Curran (2003) sanovat, että "elämän varhaisessa vaiheessa aloitetut interventiot voivat hillitä ongelmakäyttäytymistä ja edistää viestintää ja sosiaalisten taitojen kasvua" (Fuller ja Kaiser, 2020, s. 394). Gresham (1982) lisää tähän käsitykseen ja väittää, että sosiaalisia taitoja voidaan hahmottaa laajempänä käsitteenä, jota kutsutaan sosiaalisiksi pätevyyksiksi.

Merkittävä osa henkilön sosiaalista pätevyyttä määräytyy sosiaalisten taitojen laadun perusteella. Siksi sosiaalisten taitojen laatu on tärkeää kaikilla elämänalueilla, ja siksi sosiaalisia taitoja voidaan pitää yhtenä tärkeimmistä mittareista sosiaalisessa pätevyydessä.

Sosiaalisia taitoja voidaan opettaa, harjoitella ja oppia samalla tavalla kuin lukemisen, matematiikan ja kirjoittamisen taitoja. Jotkut voivat oppia sosiaalisia vuorovaikutustaitoja seuraamalla muiden toimintaa ja vuorovaikutusta. Monet toiset oppivat keskittymällä yhteen taitoon kerrallaan, harjoittelemalla sitä ja käyttämällä sitä eri tilanteissa. Autismikirjon henkilöt tarvitsevat samat sosiaaliset taidot kehityksessään kuin neurotyypilliset vertaisensa, ja pääero on siinä, miten he oppivat ja hankkivat uusia taitoja. Autistiset ihmiset tarvitsevat usein selkeää opetusta oppiakseen asianmukaisia sosiaalisia taitoja ja hallitakseen vuorovaikutuksiaan menestyksekkäästi. Siksi autistisilla lapsilla tarvitaan aikuisilta ja opettajilta lisätukea sosiaalisten taitojen kehittämisessä, verrattuna neurotyypillisiin vertaisiinsa.

Opiskelijat näyttävät oppivan sosiaalisia taitoja parhaiten, kun niitä opetetaan aidoissa tilanteissa erilaisten välineiden avulla. "Lapset eivät opi sosiaalisia taitoja kuplassa", sanoo käyttäytymisterapeutti Colleen Muhvic

[\(https://consultqd.clevelandclinic.org/coaching-parents-on-the-importance-of-practicing-social-skills-in-nontherapeutic-situations/\)](https://consultqd.clevelandclinic.org/coaching-parents-on-the-importance-of-practicing-social-skills-in-nontherapeutic-situations/).

On monia sosiaalisia taitoja, jotka voidaan oppia eri ympäristöissä ja eri ihmisten kanssa, joten suoraa ja selkeää opetusta on yhdistettävä mahdollisuuksiin harjoitella ja yleistää näitä taitoja luonnollisemmissa ympäristöissä. Se tarkoittaa käytännön harjoittelua vertaisten kanssa ja arkipäivän tilanteissa. Harjoittelu luonnollisissa ympäristöissä (esim. leikkipaikalla) auttaa opiskelijaa käyttämään sosiaalisia taitoja oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan. Yksi tapa varmistaa taitojen yleistäminen on ohjelmoitu harjoittelu luonnollisissa tilanteissa, sallien harjoittelun tuntemattomien aikuisten ja lasten kanssa (Krasny ym.,

Co-funded by
the European Union

2003). Viime kädessä on tärkeää jatkaa sosiaalisten t
erilaisissa yhteyksissä auttaakseen opiskelijoita oppimaan, kuinka käyttää taitojaan.

On myös olennaista, että sosiaalisia taitoja ja sosiaalista ymmärrystä opetetaan yhdessä, tarjoten tietoa siitä, milloin taitoja tulisi käyttää, milloin ei, kenen kanssa niitä tulisi käyttää ja kenen kanssa ei, milloin tietyt taidot tulisi lopettaa jne. Sosiaalisten taitojen opettaminen ilman sosiaalista ymmärrystä jättää yksilön haavoittuaiseksi - esimerkiksi pitkäaikainen katsekontakti voi tiettyjen kontekstien mukaan tulkita uhkaksi (Howley ja Preece, 2013). Autismikirjon lapsen opettaminen sosiaalisia taitoja voi olla

joskus haasteellista. Siksi on tärkeää vahvistaa yleisten opettajien opetustaitoja ja avaintaitoja ja mahdollistaa heille työskentely autismikirjon lasten sosiaalisten taitojen kasvattamiseksi tavallisessa luokkahuoneessa, mikä tutkimusten mukaan tulisi aloittaa varhain elämässä osana laajempaa käsitettä, jota kutsutaan sosiaaliseksi pätevyudeksi, samalla parantaen tavallisen luokkahuoneen sosiaalista ympäristöä kaikille.

4. OPETUSSTRATEGIAT

Koulutetaan usein kantamaan vastuu sosiaalisten taitojen ohjelmoinnista lapsille, joilla on sosiaalisten taitojen puutteita, koska nämä puutteet häiritsevät merkittävästi sosiaalisia suhteita ja vaikuttavat haitallisesti akateemiseen suoritukseen (Welsh ym., 2001). Kouluympäristö tarjoaa otollisen maaperän tehokkaan sosiaalisten taitojen ohjelmoinnin toteuttamiselle, mutta se esittää myös mittavia esteitä. Koulupäivä on täynnä runsaasti mahdollisuuksia vuorovaikutukseen vertaisten kanssa luonnollisessa sosiaalisessa ympäristössä. Lisäksi kouluissa on koulutettuja ammattilaisia, jotka ovat päteviä opettamaan sosiaalisia taitoja. Kuitenkin sosiaalisten taitojen ohjelmoinnin toteuttaminen kouluissa voi olla haastavaa koulun henkilökunnalle, jotka kohtaavat usein rajoitetun ajan, resurssit ja koulutuksen (Bellini ym., 2007). Lisäksi autistisille opiskelijoille koulussa oleminen itsessään on päivittäinen haaste. Akateemisten haasteiden lisäksi he kohtaavat myös muita luokkansa lapsia ja aistahaasteita.

Erityisopetuksen tarpeessa olevien oppilaiden sisällyttäminen tavallisiin kouluihin ja yleinen inklusiivinen opetus ovat olleet osa EU:n asialistaa tasa-arvon alalla koulutuksessa jo jonkin aikaa, mutta se on myös maailmanlaajuinen trendi.

On kehitetty monenlaisia sosiaalisten taitojen interventioita, strategioita ja ohjelmia auttamaan kouluja opettamaan lapsille ja nuorille sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. Sosiaalisten taitojen interventiot, jotka

Co-funded by
the European Union

sisältävät sosiaalisia ja emotionaalisia oppi

osoittautuneet erityisen tehokkaiksi auttaessaan opiskelijoita tuntemaan ja hallitsemaan itseään, ymmärtämään toisten näkökulmia, vuorovaikuttamaan heidän kanssaan tehokkaasti ja tekemään järkeviä päätöksiä henkilökohtaisissa ja sosiaalisissa asioissa. Siksi kaikki sosiaalisten taitojen oppimishjelmiin osallistuvat opiskelijat voivat hyötyä niistä.

Baker (2003) toteaa, että tehokkaan sosiaalisten taitojen koulutuksen keskeiset osat ovat:

- 1) Arviointi: Aseta tärkeät tavoitteet taitojen perusteella ottaen huomioon keskeisten sidosryhmien (esim. opiskelija, vanhemmat ja opettajat) antamat tiedot.
- 2) Motivaatio: Luo motivaatio oppia ja käyttää taitoja eri ympäristöissä.
- 3) Taitojen omaksuminen: Opettaa taitoja käyttäen strategioita, jotka vastaavat opiskelijan kielitaitoa, kognitiivisia kykyjä ja huomion taitoja.
- 4) Yleistäminen: Ohjaa opiskelijoita käyttämään taitoja luonnollisissa ympäristöissä ja osallista ne, jotka ympäröivät kohdeopiskelijaa.
- 5) Vertaisherkkyys: Kouluta tyypilliset vertaiset tarvittaessa lisätäkseen taitojen yleistymistä vertaisten kanssa, vähentääksesi eristäytymistä, lisätäkseen ystävyyden mahdollisuuksia ja vähentääksesi kiusaamista.

Lisäksi muutamia yleisiä suosituksia, kun valitaan ja toteutetaan sosiaalisten taitojen ohjelmaa kouluissa, ovat:

- Mahdollista joustavuus valittaessa opetustapaa, joka yhdistää suurten ryhmien opetusta, pieniä taitoryhmiä ja yksilöllistä sosiaalisten taitojen opetusta.
- Sisällytä suora opetus, mallintaminen, taitojen harjoittelu eri ympäristöissä ja suorituspalautteet.
- Tunne suorituspuutteet, taitopuutteet ja sujuvuuden puutteet ja tarjoa strategioita kunkin osa-alueen käsittelemiseksi.

Co-funded by
the European Union

- Edistä itsenäisyyttä ilman tai minimaalisesti tukea ja ohjelmia

sosiaalisten taitojen opetuksen lopullisena tavoitteena.

- Autististen ihmisten oppimisen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen sopeutumisen erityispiirteet huomioon ottaen autististen henkilöiden sosiaalisten taitojen oppimishjelman kehittämisen tulisi sisältää:
  - Kielitaidon ymmärtämisen laajentaminen
  - Oman tunteiden, kasvoilmaisujen ja kehonkielen tunnistaminen ja ymmärtäminen
  - Parempi ymmärrys kirjoittamattomista sosiaalisista säännöistä
  - Sopeutuminen uusiin sosiaalisiin tilanteisiin
  - Ongelmanratkaisutaitojen oppiminen
  - Yhteisten kiinnostuksen kohteiden jakaminen muiden kanssa
  - Itsepuolustustaitojen oppiminen

Autistiset ihmiset voivat oppia sosiaalisia taitoja, ja he voivat parantaa näitä taitoja harjoittelun kautta.

Lisäsuosituksia autististen opiskelijoiden sosiaalisten taitojen kehittämiseen on listattu Autismi Puhe -sivustolla (<https://www.autismspeaks.org/tool-kit-excerpt/autism-and-social-skills-development>):

- Vahvista sitä, mitä opiskelija tekee hyvin sosiaalisesti - käytä käyttäytymiskohtaista kiitosta (ja konkreettista vahvistamista tarvittaessa) muokataksesi pro-sosiaalista käyttäytymistä.
- Mallinna sosiaalista vuorovaikutusta, vuorottelua ja vastavuoroisuutta.
- Opettele jäljittelyä, sekä motorista että sanallista.

Co-funded by
the European Union

- Opettele kontekstin vihjeitä ja viittauksia ympäristössä (esimerkiksi 'jos kaikki muut seisovat, sinun pitäisi myös!').
- Pilko sosiaaliset taidot pieniin osiin ja opeta näitä taitoja tuetuissa vuorovaikutuksissa. Käytä visuaalisia apuvälineitä tarvittaessa.
- Juhlista vahvuuksia ja käytä niitä hyväksesi. Monilla autistisilla opiskelijoilla on hyvä huumorintaju, rakkaus musiikkiin, vahva ulkoaopettelutaito tai korkea värien tai visuaalisen perspektiivin taju. Käytä näitä motivoimaan kiinnostusta sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai antamaan opiskelijalle mahdollisuus loistaa ja näyttää pätevältä ja mielenkiintoiselta.
- Tunnista vertaiset, jotka mallintavat vahvoja sosiaalisia taitoja, ja liitä opiskelija heihin. Anna vertaisille strategioita viestinnän tai muiden tavoitteiden herättämiseksi, mutta varo muuttamasta vertaista opettajaksi ja pyri pitämään vertaisvuorovaikutus mahdollisimman luonnollisena.
- Luo pieniä lounasryhmiä, ehkä rakenteellisilla aktiviteeteilla tai aihebokseilla. (Ryhmä vetää aiheen laatikosta ja keskustelee siihen liittyvistä asioista, kuten 'Viimeisin elokuva, jonka näin, oli...'. Tämä voi olla hyödyllistä opiskelijoille, jotka taipuvat puhumaan samoista asioista koko ajan, koska se tarjoaa tukea ja motivaatiota sekä visuaalisen muistutuksen aiheesta.)
- Keskity sosiaaliseen oppimiseen toiminnallisissa tilanteissa, jotka eivät muuten ole haastavia lapselle (esimerkiksi keskusteluvuorottelu ei välttämättä tapahdu, jos lasta, jolla on heikko hienomotoriikka, pyydetään keskustelemaan leikatessaan.)
- Tukea vertaisia ja opiskelijoita rakenteellisissa sosiaalisissa tilanteissa. Määrittele käyttäytymisodotukset etukäteen. (Esimerkiksi opeta tarvittava taito, kuten Uno-korttipelin pelaaminen, eristyksissä ja esittele se sitten sosiaalisessa ympäristössä vertaisten kanssa.)

Co-funded by
the European Union

- Opettele empatiaa ja vastavuoroisuut.....

vuorovaikutukseen osallistuakseen henkilön on kyettävä ottamaan toisen näkökulma ja sovittamaan vuorovaikutus sen mukaisesti. Vaikka heidän haasteensa saattavat vääristää heidän ilmaisujaan empatiasta, autistisilla ihmisillä on usein kyky empatiaan. Tätä voidaan opettaa tekemällä opiskelija tietoiseksi - ja tarjoamalla asianmukaista sanastoa - huomauttamalla ja tiedostamalla tunteita, tunnetiloja, muiden kasvojen ilmeitä ja sanattomia vihjeitä.

4.1. Merkittävät lähestymistavat sosiaalisten taitojen koulutuksessa

Joitakin merkittäviä lähestymistapoja taitojen koulutukseen voidaan luokitella niiden taustaoletusten perusteella siitä, mikä johtaa käyttäytymisen muutokseen (Baker, 2013).

Käyttäytymislähestymistavat (**ABBA-lähestymistavat, videomallinnus ja videosefimallinnus sekä lisäävän kommunikaation ja visuaalisten tukien** käyttö ABA-kontekstissa) keskittyvät ympäristön havaittavien tapahtumien (edeltäjät ja seuraukset) muuttamiseen tietyn tyyppisten käyttäytymisten lisäämiseksi ja ei-toivottujen käyttäytymisten vähentämiseksi (esimerkiksi opettaja voi mallintaa ja ohjata opiskelijaa tervehtimään vertaisiaan ja sitten palkita opiskelijaa tästä).

Kognitiiviset käyttäytymislähestymistavat (**Social Thinking -malli, sosiaaliset tarinat, strukturoitu oppiminen ja visuaaliset tuet tapahtumien ja tehtävien ymmärtämisen laajentamiseksi**, kuten TEACCH-malli) jakavat osan näistä oletuksista ympäristön manipuloinnista käyttäytymisen muuttamiseksi, mutta ne laajentavat ajatusta siitä, miten yksilö tulkitaan tai havaitsee ympäristössä tapahtuvan. Tässä mielessä yksilöiden ajatukset ja havainnot tulevat ensisijaiseksi painopisteeksi ymmärrettäessä, miten joku käyttäytyy (esimerkiksi opettaja voi selittää opiskelijalle, mitä muut ajattelisivat ja tuntisivat, jos hän ei tervehtisi vertaisiaan). Lapsen käsitysten tai tulkintojen muuttaminen tapahtumista voidaan saavuttaa sanallisilla selityksillä korkeatoimiville nuorille tai tietyillä visuaalisilla tuilla, jotka tekevät abstraktista konkreettisempaa kielellisesti haastaville nuorille (Baker, 2013).

Suhteisiin perustuvat lähestymistavat (kuten **Floortime** ja **Son-Rise**) olettavat, että luottamuksen kehittyminen on keskeinen tekijä uusien taitojen kehittämisessä. Lapsen johdatusta seuraamalla, hänen

Co-funded by
the European Union

mielityksiään kunnioittaen ja jakamalla toiminnar

kanssa, luottamus ja motivaatio kehittyvät oppimisen mahdollistamiseksi. Jotkut lähestymistavat yhdistävät ideoita useista kategorioista.

Jotkut yleisimmistä lähestymistavoista opettaa sosiaalisia taitoja autistisille opiskelijoille ovat:

- Sosiaaliset kertomukset kuten sosiaaliset tarinat ja sarjakuvamaiset keskustelut: Kuvaavat yksityiskohtaisesti sosiaalisia tilanteita korostaen asiaankuuluvia vihjeitä ja tarjoavat esimerkkejä sopivista vastauksista. Sosiaaliset kertomukset räätälöidään yksilön tarpeiden mukaan ja ovat yleensä melko lyhyitä, ehkä sisältäen kuvia tai muita visuaalisia apuvälineitä. Ne toimivat jakamalla tietoa kirjaimellisella, perustavalla tavalla. Ne voivat olla hyödyllisiä selittämään 'sekvenssiä' (mitä tapahtuu seuraavaksi sarjassa toimintoja tai vaiheita) ja 'toimeenpanovalmiutta' (suunnittelua ja järjestämistä).
- Videomallinnus: Taidon mallinnuksesta tallennetaan videokuvaa, jotta oppija voi tarkastella sitä itselleen sopivana aikana ja toistuvasti kehittääkseen taitoa.
- Piilotettu opetussuunnitelma: Nämä strategiat sisältävät suoran opetuksen usein intuitiivisesti ymmärretyistä "sanattomista" sosiaalisista säännöistä. Lapsi, joka ei aisti tai tunne näitä sääntöjä, on vaarassa joutua sosiaaliseen eristykseen. Piilotetussa opetussuunnitelmassa kirjailijat kuvaavat mahdollisia opetusstrategioita ja luettelevat lukuisia kirjoittamattomia sosiaalisia sääntöjä, jotka vaihtelevat melko yksinkertaisista, kuten vain syntymäpäiväsankari avaa lahjat, hienovaraisempiin, kuten se, että se, että joku on mukava sinulle kerran, ei tarkoita, että hän on "paras ystäväsi" (Foden ja Anderson, 2011).
- Sosiaaliset taitoryhmät ja vertaisvälitteiset strategiat: Nämä ryhmät tarjoavat mahdollisuuden autistisille opiskelijoille harjoitella sosiaalisia taitoja toistensa kanssa ja/tai tyypillisten vertaistensa kanssa säännöllisesti. Jotkin sosiaalisten taitojen ryhmät koostuvat pelkästään autistisista opiskelijoista, kun taas toisissa ryhmissä on sekoitus osallistujia, autistisia opiskelijoita yhdessä tyypillisesti kehittyneiden lasten kanssa. Usein nämä ryhmät käyttävät erilaisia tekniikoita ja työkaluja.

- Virtuaalipelit ja muut monimediateknologiat: Käyttävät videoita, ohjelmistoja tai virtuaaliodellisuusohjelmia monimutkaisten sosiaalisten taitojen opettamiseen. Monenlaiset monimediateknologiat voivat olla erinomainen vastaavuus opiskelijoiden erityisille oppimistyyliille ja mieltymyksille (virtuaaliympäristöt, simuloinnit, videot jne.). Lisäksi monet opetus- ja yleistämistrategiat sopivat hyvin monenlaisten multimediatyökalujen kanssa. Opiskelijat oppivat sosiaalisia taitoja parhaiten, kun niitä opetetaan aidoissa tilanteissa erilaisten välineiden avulla. Toimintoja, kuten roolileikkejä, sosiaalisten tarinoiden kuuntelemista ja vertaisen käyttäytymisen havainnointia, voidaan kaikki täydentää monimediatyökalujen käytöllä. Kaupallisesti saatavilla olevia ohjelmisto-ohjelmia sosiaalisten taitojen opettamiseen on olemassa, ja joillain perusteknologiatyökaluilla voit myös luoda omia sosiaalisten taitojen työkaluja; näitä työkaluja voidaan sitten räätälöidä oppilaiden erityistarpeiden mukaan.

On tärkeää valita huolellisesti opetussuunnitelma ja ohjelmat, jotka ovat mahdollisuuksien mukaan menestyksekkäitä ja tutkimukseen perustuvia. Tässä on joitakin esimerkkejä opetussuunnitelmista ja ohjelmista, joita voidaan käyttää sosiaalisten taitojen opettamiseen autismin kirjon yksilöille:

- The PATHS Curriculum <https://pathsprogram.com/>
- PEERS® Program for the Education and Enrichment of Relational Skills) <https://www.routledge.com/>
- Social Skills Training <https://fhautism.com>
- Social Skills Picture Book e Horizons, Inc. <https://fhautism.com>
- Social Competence Curricula (SCI) <https://education.missouri.edu/sci/>
- Super Skills <https://aapcautismbooks.com/>
- The ACCEPTS Program (A Curriculum for Children’s Effective Peer and Teacher Skills),
- Quest Program Social Skills Curriculum <https://fhautism.com>
- Social Thinking® <https://www.socialthinking.com>
- You are a Social Detective <https://www.socialthinking.com>
- Why Didn’t They Just Say That? PEERspective – A Complete Curriculum <https://aapcautismbooks.com/>
- Stop and Think Social Skills Program - “Project Achieve” <http://projectachieve.us/home.html>
- The Zones of Regulation® <https://www.socialthinking.com>

4.2. Miten opettajat voivat työskennellä sosiaalisten taitojen parissa

Autismi on kirjo, mikä tarkoittaa, että jokainen autistinen henkilö on ainutlaatuinen ja omaa erilaisia kykyjä ja kiinnostuksen kohteita. Sosiaalisten taitojen opettamisessa autistisille opiskelijoille on kriittistä ottaa huomioon jokaisen opiskelijan ainutlaatuinen joukko vahvuuksia ja vaikeuksia optimaalisten tulosten saavuttamiseksi. Opetuksen tulee sopeutua kunkin yksittäisen opiskelijan erityisvaatimuksiin. Lisäksi ennen sosiaalisten taitojen opettamisen aloittamista on tärkeää suorittaa arviointi tunnistamaan tiettyjä taitoja, joita on työskenneltävä. Opettajat voivat tarkkailla opiskelijoita luokkahuoneessa ja koulun ympäristössä huomataakseen mahdolliset yritykset vuorovaikutukseen, ongelmat heidän vuorovaikutusyrityksissään ja niiden seuraukset. Ymmärtääkseen yksilön kirjon sosiaaliset erot, etsi merkkejä, kuten opiskelijoiden:

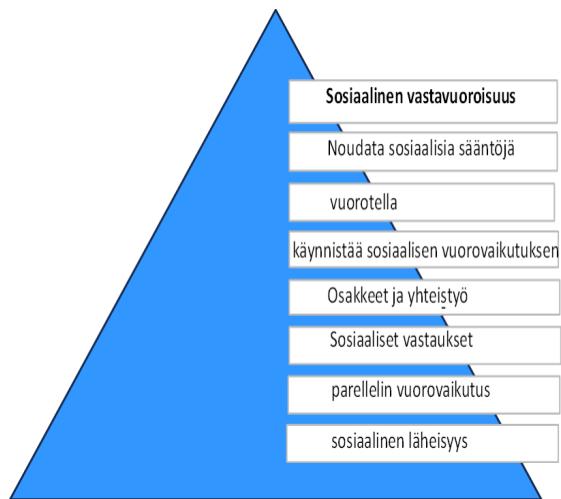
- Sosiaalisesti vetäytyneet ja eristäytyneet
- Toimintojen ja leikkikentän laitamilla
- Kykenemättömyys jakamaan tilaa muiden kanssa/huono tietoisuus henkilökohtaisesta tilasta
- Kykenemättömyys jakaa, odottaa vuoroa ja tehdä yhteistyötä vertaistensa kanssa
- Kykenemättömyys odottaa vuoroaan, huutaminen, halu olla ensimmäinen ja voittaa
- Epäasianmukaiset sosiaaliset vastaukset vertaisille ja aikuisille
- 'Röyhkeiden' kommenttien tekeminen - tosiasioiden ilmoittaminen ilman tietoisuutta vaikutuksesta toiseen henkilöön

Co-funded by
the European Union

- Ystävyyksien puuttuminen tai rajoittunut ymmärrys...
- Tietämättömyys sosiaalisista käytännesäännöistä eri sosiaalisissa yhteyksissä (Howley ja Preece, 2013).
- Havainnot tulisi tehdä tunnistaakseen vahvuudet ja heikkoudet liittyen sosiaalisiin taitoihin ja tietoisuuteen, ottaen huomioon sosiaalisten taitojen hierarkia (Kuva 1.).

Lisäksi sosiaalisten taitojen kehittämisen ongelmiin autistisilla opiskelijoilla voi liittyä vaikeuksia sosiaalisen ymmärryksen kanssa, mikä saattaa selittää osan säännöllisesti havaituista epäasianmukaisista sosiaalisista reaktioista ja virheistä lapsilla ja nuorilla kirjon sisällä (Howley ja Preece, 2013). Kuten aiemmin mainittiin, on olennaista opettaa sosiaalisia taitoja ja sosiaalista ymmärrystä yhdessä, koska sekä sosiaaliset taidot että sosiaalisten taitojen opetus ovat rajoittuneita

ilman riittävää ymmärrystä. Yksilölliset tavoitteet tulisi kohdistaa sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen ymmärryksen parantamiseen, ja jokaista mahdollisuutta tulisi käyttää tämän tärkeän kehitysnäkökohdan suunnitteluun.

Opettajat voivat auttaa autistisia opiskelijoita sosiaalisten taitojensa kehittämisessä tekemällä luokkahuoneesta mukavan (ei kovaa melua eikä kirkkaita valoja), rohkaisemalla opiskelijoita osallistumaan aktiviteetteihin ja valitsemalla aiheita, joista he saattavat olla suuresti kiinnostuneita.

Co-funded by
the European Union

Autististen opiskelijoiden kannalta on olennaista säätää

luoda ilmapiiri, joka kunnioittaa heidän aistinsa herkkyyttä ja tarvetta selkeälle tilan, toiminnan ja ajan rakenteelle, suunnitella ja ilmoittaa siirtymistä, valmistaa kehitystasoon sopivia tehtäviä, mahdollistaa rauhan ja oman paikan sekä mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon. Visuaaliset apuvälineet voivat tukea autistisia opiskelijoita taitojen kehittämisessä, kommunikoinnissa ja itsenäisyyden lisäämisessä. Kun opettajat luovat onnistumisen ympäristön, se antaa heille mahdollisuuden vahvistaa positiivista käyttäytymistä, harjoitella toivottua käyttäytymistä ja juhlistaa yksilön vahvuuksia.

Nämä ideat ja strategiat voivat auttaa opettajia autistisen lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä:

- Kehu, vahvista positiivista käyttäytymistä ja juhlista yksilön vahvuuksia.
- Mallinna ja harjoittele toivottuja käyttäytymismalleja - toivotun käyttäytymismallin näyttäminen joko opettajan tai vertaisen toimesta voi johtaa oppijan kyseisen käyttäytymisen jäljittelemiseen. Tämä voi johtaa uusien taitojen kehittymiseen.
- Tarjoa strukturoituja sosiaalisia vuorovaikutustilanteita – autistiset ihmiset arvostavat rakennetta ja vakautta. Rutiinit ovat heille tärkeitä, ja muutokset voivat olla vaikeita. Se voi siksi olla helpompaa opettaa uusia taitoja ja parantaa sosiaalisia taitoja, kun työskennellään odotetussa rakenteessa.
- Keskustele mahdollisista sosiaalisista skenaarioista arkipäivän tilanteissa ja harjoittele oikeita tai kuviteltuja tilanteita. Voit keskustella valintojen vaikutuksesta ympäristöön sekä mahdollisista vaihtoehtoisista ratkaisuista.
- Luo onnistumisen ympäristö - opetus hetkinä, pidä ulkopuoliset häiriöt minimissä. Valitse ajat, jolloin opiskelijasi ovat rentoutuneimpia ja halukkaita työskentelemään.

Opettajat, joilla on vahvat sosioemotionaaliset taidot, voivat edistää oppilaiden sosiaalista kehitystä paitsi suorilla ohjeilla myös mallintamalla käyttäytymistä ja vaikuttamalla yleiseen ilmapiiriin luokassa ja koulussa. Opettajat ovat avainroolissa olevia esikuvia, jotka voivat vaikuttaa oppilaidensa asenteisiin,

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

arvoihin ja käyttäytymiseen (Early Career Framework,

voivat käyttää luonnollisia tilanteita harjoittelemaan sosiaalisia taitoja tai sisällyttää sosiaalisten taitojen harjoittelun koulun opetussuunnitelmaan antaen oppilaille enemmän mahdollisuuksia harjoitella toivottua käyttäytymistä ja saada palautetta.

Leikki on yksi parhaista tavoista auttaa lapsia oppimaan ja kehittämään taitoja, mukaan lukien sosiaaliset taidot. Kun lapset leikkivät yhdessä, se antaa heille mahdollisuuden harjoitella vuorottelua, yhteistä huomiota ja kiinnostuksen jakamista, yhteistyötä, voittamisen ja häviämisen käsittelemistä, sääntöjen noudattamista ja paljon muuta. Taitojen harjoittelu erilaisissa leikkitalanteissa auttaa lapsia oppimaan käyttämään taitoa laajemmin. Esimerkiksi he voivat harjoitella vuorottelua heittämällä palloa toisilleen, asettamalla palapelin palat yhteen tai pelaamalla pelejä, kuten Jenga tai erilaisia korttipelejä.

Opettajat voivat myös käyttää tehokasta vertaistukea tukemaan autistisia opiskelijoita, koska siinä on useita etuja: vertaiset ovat helposti saatavilla ja voivat olla erittäin vaikuttavia roolimalleja. Ihmiset ovat todennäköisemmin jäljittelemässä käyttäytymistä, jota he havaitsevat itsensä kaltaisilta henkilöiltä (esimerkiksi ikä ja sukupuoli), mikä on erityisen havaittavissa lapsilla. Vertaiset tehostavat sosiaalista

oppimista ja voivat parantaa itsetuntoa ja itsetuntoa. He tarjoavat myös mahdollisuuksia oppia, miten muut ihmiset tuntevat ja miten he ilmaisevat tunteensa.

Vertaiset ovat välttämättömiä leikin harjoittelussa, ja opettajat voivat harjoitella leikkiä käyttäen pelejä, jotka ovat ikä- ja kiinnostuksen mukaisia oppilaille. Ryhmäpelejä voidaan pelata yhteistyöllä tai sosiaalisella leikillä tai rakenteellisilla sosiaalisten taitojen ryhmillä. Yhteistyöllä tai sosiaalisella leikillä tarkoitetaan, kun lapset leikkivät yhdessä muiden kanssa ja ovat kiinnostuneita sekä toiminnasta että muista lapsista. Yhteistyöllä ja sosiaalisella leikillä voidaan käyttää seuraavia strategioita:

- Kannusta osallistumista omassa tahdissaan kunnioittaen yksilöllisiä eroja ja tarpeita.
- Pilko tehtävät niin, että niillä on selkeä alku- ja loppupiste.

Co-funded by
the European Union

- Tarjoa rakennetta, kuten visuaalisia tukia, mutta myös osallistumista ryhmäaktiiviteetteihin, kuten esimerkiksi musiikkiaikaan ja hiljaiseen työaikaan.
- Kannusta valinnan tekemisen taitoja "vapaa-aikaan".
- Opettajat ja vanhemmat voivat mallintaa, mitä sanoa toisille lapsille leikkiessä, esimerkiksi "Voinko leikkiä?", "Leikitkö kanssani?", "Voinko seuraavaksi?".
- Kannusta ja mallinna vuorottelutaitoja "Johnin vuoro" ja "sinun vuorosi".
- Kannusta yhteistä huomiota "Mitä he tekevät?".
- Kehitä taitoja selviytyä muutoksista ja siirtymistä.
- Lisää hitaasti sosiaalisten ryhmien kokoa.
- Lisää hitaasti sosiaalisen vuorovaikutuksen kestoa.
- Sisällytä aikataulu rakenteellisiin ja rakenteettomiin leikkihetkiin, jotta he voivat harjoitella

valinnan tekemistä. (Autismi sosiaalisen vuorovaikutuksen strategiat)

<https://thespectrum.org.au/autismi-strategia/sosiaalinen-vuorovaikutus/>

Rakennetut sosiaalisten taitojen ryhmät toteutetaan usein pienryhmissä, joissa ammattilainen, jolla on koulutusta sosiaalisen vuorovaikutuksen taitojen kehittämisessä, johtaa ryhmää. Niitä voidaan tarjota kouluissa, esikouluissa tai laajemmassa yhteisössä. Ne ovat yleensä rakenteellisia ja käyttävät tarvittaessa ohjausta tai tukikehystä tukemaan opiskelijoiden suoritusta liittyen toiminnan tavoitteisiin. Jotkut niistä keskittyvät tiettyyn kiinnostuksen kohteeseen, kuten Lego, kun taas toiset keskittyvät taitojen

Co-funded by
the European Union

kehittämiseen. On myös tärkeää kunnioittaa yksilöllisiä

Henkilökohtaiset kertomukset (esim. Temple Grandin) kertovat meille, että monet autismin kirjon yksilöt usein "ajattelevat kuvina", ja tutkimustulokset osoittavat, että autistiset yksilöt prosessoivat visuaalista tietoa helpommin kuin sanallista tietoa. Visuaalisten apuvälineiden käyttö tukee heidän oppimistyyliään, edistää itsenäisyyttä ja hyödyntää yksilöllisiä vahvuuksia (Howley ja Preece, 2013). On monenlaisia visuaalisia tukia, kuten kuvakortit, tuntoaistikortit, valokuvat, lyhyet videot, värikortit tai tarroja, asteikot ja viivapiirroukset. Visuaalisia kortteja voidaan käyttää myös vihjeinä, kuten jonkun opettamisessa keskustelemaan tai oppimaan uutta taitoa. Visuaalisten opetusmenetelmien käyttö koostuu:

- Visuaalisten vihjeiden ja viestien käyttö
- Kirjallisten ohjeiden käyttö
- Korostuskynän käyttö – tärkeän tiedon korostaminen esimerkiksi työkirjalla
- Nimetyt kaaviot/kaaviot/miellekartat
- Visuaalisten vihdekorttien käyttö
- Kirjoituskehyksien käyttö vastauksen rakenteeseen
- Visuaalisesti rakennetut tehtävät (Howley ja Preece, 2013).
- Visuaaliset opetusstrategiat sisältävät: interaktiivinen taulu, esineiden ja valokuvien

näyttäminen, tiedon näyttäminen kaaviomuodossa, miellekartat, kaavioiden sijaan tekstin tarjoaminen, visuaaliset vihdekortit käsitteiden korostamiseksi ja selventämiseksi, kirjallinen/symboli/kuva-sanasto, visuaalinen mallinnus ja demonstraatiot (Howley ja Preece, 2013).

Co-funded by
the European Union

Päätelmä

Sosiaalisen vuorovaikutuksen tukeminen kouluissa on tärkeä osa oppilaan opetussuunnitelmaa. Perheen jälkeen koululla on suurin vaikutus lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen, joten ei ole yllättävää, että viime aikoina on kasvanut kiinnostus strategioihin, joilla koulu voisi tukea oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittymistä ja siten ehkäistä mahdollisia vaikeuksia (Vranjican et al., 2019). Koulu tarjoaa lukuisia mahdollisuuksia ystäväystymiseen, empatian kehittämiseen, prososiaaliseen käyttäytymiseen ja itsevarmuuden kasvattamiseen, leikin, yhteistyön ja uteliaisuuden edistämiseen, mutta myös vastuuntunnon omaksumiseen, käyttäytymissäntöjen noudattamiseen ja asianmukaiseen reagointiin erilaisissa haastavissa tilanteissa. Lisäksi koulun koulutusympäristö tarjoaa ainutlaatuisia mahdollisuuksia opettaa tyypillisiä ikätovereita olemaan herkkiä ja avuliaita neurodivergenttejä ikätovereita, kuten autismikirjon oppilaita kohtaan (Kasari et al., 2012). Nämä tulokset tukevat käsitystä siitä, että työskentely ikätovereidensä kanssa voi olla tehokkain ja ekologisesti pätevin lähestymistapa autististen lasten sosiaalisten tulosten parantamiseen. Tulokset osoittavat, että ikätoverien välityksellä tapahtuvat hoidot ovat parempia kuin ei-ikätoverien välityksellä tapahtuvat hoidot useissa tuloksissa, ja nämä hoidon hyödyt säilyivät seurannassa (Kasari et al., 2012). Näin ollen myös muut mukana olevat opiskelijat voivat hyötyä sosiaalisten taitojen oppimishjelmiin osallistumisesta parantamalla sosiaalisia taitojaan, mukaan lukien neurotyypilliset ja neurodivergentit ikätoverit, sekä lisäämällä tietoisuutta monimuotoisuuden hyväksymisen tärkeydestä. Sosiaalinen pätevyys liittyy myös sosiaalisiin kumppaneihin; sosiaalinen pätevyys liittyy ikätoverien hyväksymiseen, opettajien hyväksymiseen, inklusiivisen menestyksen ja koulun ulkopuolisen menestyksen saavuttamiseen, ja jos keskitymme pelkästään autistisen yksilön muuttamiseen, emme todennäköisesti onnistu (Howley ja Preece, 2013).

Kuten Autismikirjon lasten koulupohjaisten sosiaalisten taitojen interventioiden meta-analyysi (Bellini et al., 2007) viittaa siihen, että sosiaalisten taitojen interventiot ovat olleet vähän tehokkaita autistisille lapsille, tutkijat päättelivät, että sosiaalisten taitojen ohjelmat on suunniteltava vastaamaan yksilöllisiä lapsen tarpeita, sen sijaan että lapsi "sovitettaisiin" valittuun sosiaalisten taitojen strategiaan tai strategioihin.

Tulokset tukevat Gresham et al:n (2001) suosituksia, jotka sisältävät sosiaalisten taitojen interventioiden annoksen lisäämisen, opetuksen tarjoamisen lapsen luonnollisessa ympäristössä, interventiostrategian soveltamisen taitopuutteeseen ja varmistamisen, että interventio on uskollinen (Bellini et al., 2007).

Co-funded by
the European Union

Sosiaalisten taitojen oppimisen ja interventioiden tavoitteena on auttaa autistisia opiskelijoita navigoimaan sosiaalisessa ympäristössään helpommin, joten painopiste tulisi olla taitojen oppimisessa, jotka auttavat autistisia opiskelijoita ilmaisemaan halunsa ja tarpeensa tavalla, joka toimii heille, opettaa heille itsepuolustustaitoja, laajentaa heidän kielitaitoaan, tunnistaa ja ymmärtää omia tunteitaan, sekä kehittää itsehillintätaitoja ja ongelmanratkaisukykyä.

Autistiset lapset voivat kokea merkittäviä edistysaskeleita sosiaalisissa taidoissa, mutta ne eivät tapahdu heti. Ole johdonmukainen terapian ja kotona vahvistettavien oppituntien kanssa!!!

Autistiset lapset voivat kokea merkittäviä edistysaskeleita sosiaalisissa taidoissa, mutta ne eivät tapahdu heti. Ole johdonmukainen terapian ja kotona vahvistettavien oppituntien kanssa!!!

4.3. Opetussuunnitelman moduulit

Sosiaalisten taitojen opetussuunnitelman moduulit määräytyvät tarvearvioinnin tulosten perusteella, joka toteutettiin pienenä kyselynä, mukaan lukien opettajia kaikista yhteistyömaista (Tanska, Suomi, Kroatia, Espanja, Kypros). Moduulit ovat pääasiallinen lähde, joiden perusteella pelit kehitetään.

PERUSTAITOT
VUOROVAIKUTUSTAITOT
TUNNE-ELÄMÄNTAITOT
KOGNITIIVISET TAITOT

Co-funded by
the European Union

PERUSTAIIDOT - Perustaidot sosiaalisessa vu

(sanattomat taidot)

Perustaidot viittaavat tapoihin, joilla viestimme ilman sanoja ja liittyvät siihen, miten esitämme itsellemme muille. Ne ilmenevät sosiaalisina vuorovaikutustaitoina perustaitoina: kehon liikkeet ja asento (ilmeet ja silmäkontakti, asento, eleet, ilmeikkyys, riittävän henkilökohtaisen tilan säilyttäminen), imitaatio ja jaettu huomio. Noin 93 prosenttia viestinnästä on sanatonta (äänensävy muodostaa 38 prosenttia viestinnästä ja kehon kieli ja ilmeet muodostavat 55 prosenttia).

- asianmukainen kehonkielen käyttö (silmäkontakti, ilmeet, asento, eleet, ilmeikkyys) ja äänenlaatu (äänen sävy ja korkeus, puheen vauhti, selkeys)
- kunnioita ja säilytä asianmukainen henkilökohtainen tila, asianmukainen kosketus
- ymmärtää sanattomat merkit

VUOROVAIKUTUSTAIIDOT - Taidot tarvittavat vuorovaikutukseen muiden kanssa (sanalliset taidot)

Vuorovaikutustaidot koostuvat molemminpuolisista vuorovaikutustaitoista, mukaan lukien oman käyttäytymisen hallinta sekä kyvyt hallita ja ohjata toisten käyttäytymistä (Jureviciene et al., 2012). Niitä on usein mahdotonta erottaa niistä viestintätaidoista, joihin ne liittyvät läheisesti. Viestintätaidot liittyvät ensisijaisesti kykyyn aloittaa ja ylläpitää sanallista ja sanatonta yhteyttä, mutta myös monimutkaisempiin taitoihin, kuten ihmissuhteiden ylläpitämiseen. Sosiaalinen ilmaisu tarvitaan myös viestinnässä, samoin kuin joustavuus, sopeutumiskyky ja konfliktien ratkaisutaidot.

- keskustelun aloittamisen, kehittämisen ja päättämisen rituaalit, sopivien keskustelunaiheiden määrittäminen, kysymyksiin vastaaminen, vuorottelu jne.
- yhteistyö - työskentely tai pelaaminen kumppaneiden tai ryhmissä - osallistuminen, vuorottelu, sääntöjen noudattaminen
- jakaminen (kiinnostuksen tai esineiden jakaminen)
- sääntöjen noudattaminen eri tilanteissa / kohtelias (kunnioitus ja hyvät tavat)
- vuorovaikutus auktoriteettihenkilöiden kanssa

Co-funded by
the European Union

- konfliktien ratkaiseminen (neuvottelu)

TUNNE-ELÄMÄNTAIDOT - Taidot tunnistaa ja hallita tunteita

Tunne-elämäntaidot ilmenevät kahdella tavalla: toisaalta ne auttavat henkilöä ymmärtämään itseään ja selviytymään tunteistaan sekä hallitsemaan itseään viestinnässä ja osallistumassa yhteiseen toimintaan muiden kanssa. Tunne-elämäntaitojen osatekijöitä ovat itsetuntemus- ja itsearviointikyvyt - nämä kyvyt auttavat yksilöä ymmärtämään itsensä sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa, ja tunneilmaisun tai itsepaljastustaidot - nämä auttavat positiivisesti paljastamaan itsensä muille. Tärkeää on ymmärtää toisia viestintätilanteissa, ja tähän tarvitaan tunneherkkyttä. Itsesääätely, itsehallinta tai itsekontrollitaidot auttavat käyttäytymään asianmukaisesti (Jureviciene et al., 2012).

- omien tunteiden tunnistaminen
- toisten tunteiden tunnistaminen
- kehon kielen ja ilmeiden purkaminen
- kiinnostuksen osoittaminen muille, empatian ja prososiaalisen käyttäytymisen osoittaminen, itsemme ja muiden kunnioittaminen
- yksilöllisten ja ryhmäerojen hyväksyminen (toleranssi ja monimuotoisuus)
- pysyminen tehtävässä ja kärsivällisyys
- sopivat emotionaaliset reaktiot tilanteeseen (energian tai tunteen tason sovittaminen sosiaaliseen tilanteeseen), ajatusten ja tunteiden ilmaiseminen sanallisesti ja sanattomasti
- joustavuus ja sopeutumiskyky
- stressinhallinta - vastustuskyvyn ja impulsiivisuuden hallintakyvyt

Co-funded by
the European Union

- vertaistuen tai kiusaamisen hallintataidot

KOGNITIIVISET TAIDOT - Taidot ylläpitää monimutkaisempaa sosiaalista vuorovaikutusta

Kognition taitojen perustana ovat sosiaaliset normit, jotka säätelevät käyttäytymistä ja tietämystä (kognitiivinen taso). Sosiaalisten kognition taitojen käytännön taso on sosiaalinen herkkyys, joka auttaa purkamaan sosiaalisia signaaleja, arvioimaan tilannetta vertaamalla sitä tietoon sosiaalisista normeista, ja se auttaa tekemään päätöksiä tilanteeseen sopivasta käyttäytymisestä sekä tarvittaessa ratkaisemaan ongelmia (Jureviciene et al., 2012). Sosiaaliset kognition taidot liittyvät tunne-elämäntaitoihin (itsehillinnan ja itsekontrollin taidot). Sekä sosiaalisten normien tunteminen että käytännön

suuntautuminen sosiaalisiin normeihin eri sosiaalisissa tilanteissa edellyttävät korkeaa sosiaalista ja emotionaalista älykkyyttä. Sosiaaliset kognition taidot heijastavat henkilön suuntautumista sosiaaliseen elämään, ymmärrystä ihmissuhteiden logiikasta, odotuksia ympäröivien ihmisten näkökulmasta ja käyttäytymisen hallintaa vastaavasti odotuksiin (Jureviciene et al., 2012).

- itsevalvonta
- sosiaalinen havaitseminen - kyky ymmärtää ympäristöä muiden havainnoinnin kautta
- toisen näkökulman ymmärtäminen
- kyky analysoida tietoa, vaihtoehtoisia ratkaisuja ja niiden tuloksia, ja tehdä päätöksiä (valintoja)
- ymmärrys yhteisön normeista, sääntöjen noudattaminen
- sopivan käyttäytymisen määrittäminen eri sosiaalisissa tilanteissa
- sarkasmin, ironian, metaforien ja ei-kirjaimellisen merkityksen ymmärtäminen
- viraalisen viestinnän hallinta

Co-funded by
the European Union

Yhteenvetona voidaan todeta, että viestintätaidot ova

sosiaalisia taitoja; kuitenkin viestintätaidot liittyvät läheisesti myös tunne- ja sosiaalisen kognition taitoihin. Joten viestintä edistää kaikkien muiden sosiaalisten taitojen kehittymistä: auttaa oppimaan tapoja ilmaista sosiaalisesti hyväksyttävää käyttäytymistä ja tunteita, hallita käyttäytymisen ja tunteiden ilmaisua, ratkaista konflikteja rakentavasti ja vahvistaa ihmissuhteita. Toisaalta viestintä on sekä tekijä että oletus sosiaalisten taitojen muodostumiselle; viestintä ja muut sosiaaliset taidot ovat seurausta sosiaalisista ja kasvatuksellisista vuorovaikutuksista (Jureviciene et al., 2012).

Onko Olemassa Taitojen Järjestystä?

Funktionaalinen lähestymistapa, jossa etsimme taitoja, jotka ovat tarpeen oppilaan toimimiseksi halutussa ympäristössä, voi auttaa meitä päättämään, mihin taitoihin keskittyä. Mitä tämä yksilö tekee liikaa tai liian vähän kyseisessä ympäristössä, mikä voi häiritä kykyä toimia? On olemassa kaksi taitojen luokkaa, jotka ovat monien muiden taitojen edellytyksiä: jaettu huomio ja symbolinen viestintätaito. Jaettu huomio viittaa lapsen kykyyn kiinnittää huomionsa siihen, mihin opettaja kiinnittää huomiota (Baker, 2013). Symbolinen viestintä viittaa kykyyn viestiä tapahtumista, esineistä tai ihmisistä, kun nämä tapahtumat, esineet tai ihmiset eivät ole konkreettisesti läsnä lapselle. Tämän tyyppinen kyky on edellytys keskustelulle menneisyydestä, tulevaisuudesta tai hypoteettisista tilanteista. Jos lapsi ei pysty

tähän, hän ei pysty keskustelemaan tilanteista helposti tai oppimaan vain sanallisista selityksistä, mikä on ensisijainen tapa, jolla monet lapset tutustuvat uusiin aiheisiin koulussa. Ilman hyviä symbolisia kielitaitotaitoja opiskelijoiden on nähtävä kuvia tai videoita tapahtumista tai oltava itse tapahtumassa oppiakseen siitä.

4.4. Toimintamoduulien esimerkit

Kaikki kuvat ovat ARASAACin omaisuutta. Osa toiminnoista on mukautettu kirjasta "101 WAYS TO TEACH CHILDREN SOCIAL SKILLS" (Lawrence E. Shapiro, Ph.D., 2004).

Seuraavat toiminnot ovat esimerkkejä, joita voit soveltaa ja tehdä sopivammiksi opiskelijoillesi. Jokaista toimintaa voidaan sopeuttaa opiskelijoiden iän, kykyjen, mieltymysten ja tarpeiden mukaan sekä tilanteen vaatimukseen. Opettajilla on vapaus johtaa toimintaa tavalla, jonka he kokevat hyödyllisimmäksi,

Co-funded by
the European Union

ja olemalla joustavia he voivat toimia roolimalleina op

opettaa heille joustavuutta ja muutosten sietokykyä.

Opettajan tehtävänä on luoda ympäristö, joka mahdollistaa sosiaalisten taitojen oppimisen jokaiselle opiskelijalle ja kannustaa opiskelijoita osallistumaan antamalla kaikille mahdollisuuden osallistua siihen määrin ja tavalla, joka heille parhaiten sopii. Tämä pätee erityisesti autistisille opiskelijoille, joille emme halua lähettää viestiä siitä, että erilainen oleminen olisi väärin tai että heidän pitäisi naamioitua tai kameleonttimaisesti muuttaa käyttäytymistään tavalla, joka ei ole luonnollinen heille. Tavoitteena on auttaa autistisia opiskelijoita liikkumaan sosiaalisessa ympäristössään helpommin, joten painopiste on taitojen oppimisessa, jotka auttavat autistisia ihmisiä ilmaisemaan toiveensa ja tarpeensa heille sopivalla tavalla, opettaa heille itsepuolustustaitoja, laajentaa heidän kielitaitoaan, tunnistaa ja ymmärtää omia tunteitaan sekä kehittää itseohjautuvia strategioita ja ongelmanratkaisutaitoja.

Kaikkien opiskelijoiden toimintojen painopiste on opetuksessa siitä, että olemme kaikki erilaisia, jokainen viestii eri tavoin, ja voimme kaikki viestiä paremmin, jos hyväksymme toistemme viestintätarpeet.

Koska pelit on tarkoitettu sosiaalisten taitojen oppimiseen autistisilla opiskelijoilla, on hyvä noudattaa yleisiä sääntöjä, jotka ovat osoittautuneet tehokkaiksi:

- Ota huomioon jokaisen opiskelijan ainutlaatuinen joukko vahvuuksia ja vaikeuksia optimaalisten tulosten saavuttamiseksi.
- Aseta selkeät koulun ja luokan säännöt, yhdessä opiskelijoidesi kanssa, jos mahdollista, ja varmista, että kaikki ymmärtävät ja hyväksyvät ne.
- Toimi roolimallina opiskelijoillesi ja näytä heille positiivinen esimerkki kärsivällisyydellä, rauhallisella äänellä ja ystävällisellä asenteella muita kohtaan.
- Arvosta toisten yksilöllisyyttä.

Co-funded by
the European Union

- Kannusta kaikkia osallistumaan peliin niin paljon...

haluavat, lopettamaan ja jättämään pelin, jos he tuntevat olonsa epämukavaksi - kaikkien tunteet ja aistimukset on otettava huomioon.

- Käytä selkeitä ja yksiselitteisiä ohjeita.
- Kerro heille, mitä TEHDÄ, sen sijaan että kerrot mitä EI TEHDÄ.
- Käytä visuaalisia tukia aina kun mahdollista. Autistisille opiskelijoille kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa tai vieläkin enemmän!
- Ole tietoinen aistien vaatimuksista ja vältä olosuhteita, jotka saattaisivat johtaa aistiylitunteisuuteen, koska se on yleistä autististen yksilöiden keskuudessa.
- Tarjoa mahdollisuuksia harjoitella ja toistaa oppimaansa eri ympäristöissä, jos mahdollista. Älä oleta, että autistiset opiskelijat yleistävät automaattisesti.

4.4.1. Perustaidot - Perusvuorovaikutus (sanattomat taidot)

1. SOVELIAS KÄYTTÖ KÄRJEN KIELI - SILMÄKONTAKTI

Oppimistavoite: Opettaa oppilaille silmäkontaktin merkitys arkipäivän vuorovaikutuksessa

Kysy oppilailta luokassa, mitä silmäkontakti merkitsee heille. Onko se heille tärkeää? Minkälaisia eroja he ovat huomanneet ihmisten välillä, kun kyse on erilaisista haluista tehdä silmäkontaktia. Missä tilanteissa he yrittävät välttää silmäkontaktia? Mitä tietoa he voivat saada tekemällä silmäkontaktin muiden kanssa? Kokeakseen, miltä opiskelijoista tuntuu silmäkontaktista, voit tehdä kolme harjoitusta:

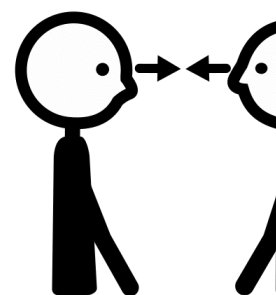
Yksi opiskelija on puhuja ja toinen kuuntelija kaikissa kolmessa harjoituksessa, ja sitten he vaihtavat rooleja. Toimintalomake:

KATSEKONTAKTI

Nimi _____

Päivämäärä _____

1. Kerro kumppanillesi kaikki, mitä teit viime yönä.
Kun puhut, kumppanisi ei pitäisi koskaan ottaa silmiään
pois kasvoiltasi – hänen pitäisi tuijottaa sinua.
Kun puhuit, miltä sinusta tuntui katsekontaktista
Kumppanisi teki kanssasi?

---

2. Kerro kumppanillesi kaikki, mitä aiot tehdä tänä iltana.
Kun puhut, kumppanisi ei pitäisi koskaan katsoa kasvojasi.
Kun puhuit, miltä sinusta tuntui katsekontaktista,
Jonka kumppanisiotti kanssasi?

---

3. Kerro kumppanillesi kaikki, mitä aiot tehdä tänä iltana.
Kun puhut, kumppanisi tulisi katsoa sinua osan ajasta.
Kun puhuit, miltä sinusta tuntui katsekontaktista,

jonkakumppanisiottikanssasi?

Co-funded by
the European Union

Kun he ovat valmiita, he jakavat tunteensa kol

silmäkontaktista. Voit pitää luokkakeskustelun siitä, mitä he oppivat. Kerro heille, että ihmiset puhuvat silmillään yhtä lailla kuin sanoillaan. Kun ihmiset tekevät silmäkontaktia, he katsovat henkilöä, jonka kanssa he puhuvat tai kuuntelevat. Silmäkontaktin tekeminen ei tarkoita tuijottamista toisen henkilön silmiin koko ajan. Se tarkoittaa katsomista silloin tällöin, jotta toinen henkilö ymmärtää, että välität siitä, mitä hän sanoo.

Ihmiset, erityisesti autistiset opiskelijat, eroavat kyvyssään luoda ja ylläpitää silmäkontaktia, ja opettajien tulisi käyttää oikeaa terminologiaa, jotta he eivät saa lapsia tuntemaan olonsa epämukavaksi tai edistämään heidän naamioitumiskäyttäytymistään. Kaikki erot lasten välillä ovat päteviä ja niitä tulisi ottaa huomioon opettaessa silmäkontaktin merkitystä.

2. ÄÄNEN LAADUN SOVELTUVAN KÄYTÖN - ÄÄNEN SÄVY

Oppimistavoite: Auttaa opiskelijoita tunnistamaan, että se, miten asiat sanotaan, voi olla yhtä tärkeää kuin se, mitä sanotaan.

Kysy luokan oppilailta, mitä he ajattelevat "äänensävyistä", ja pyydä heitä antamaan esimerkkejä erilaisista äänensävyistä. Sitten voit tehdä harjoituksia. Oppilaat istuvat piirissä, ja kiertäen ympyrää he antavat esimerkkejä siitä, miten äänensävy voi muuttaa sen, mitä sanotaan, tai välittää väärän tunteen.

Esimerkki 1: Ensimmäinen oppilas piirissä sanoo tylsällä äänellä: "Rakastan suklaata". Seuraava oppilas sanoo sitten "Rakastan suklaata" ikään kuin hän todella rakastaisi sitä.

Esimerkki 2: Seuraava oppilas sanoo: "Mielestäni hiuksesi ovat hienot" vastenmielisellä äänellä. Seuraava oppilas sanoo saman lauseen äänellä, jonka hän kokee sopivaksi, kuten ylistävä tai ystävällinen.

Esimerkki 3: Seuraava oppilas sanoo: "Minulla on niin paljon läksyjä!" iloisella äänellä. Seuraava oppilas sanoo saman lauseen äänellä, jonka hän kokee sopivaksi, kuten surullinen tai vihainen.

Tätä toimintaa voidaan jatkaa ympyrää pitkin, ja oppilaat voivat keksiä omia lausuntojaan.

Kun he ovat valmiita, seuraa keskustelua siitä, miten äänensävy vaikuttaa siihen, mitä sanotaan. Äänensävy on olennainen osa viestintää, joka usein "puhuu" voimakkaammin kuin sanamme itse. Kyse ei ole vain sanoista, joita käytät, vaan siitä, miten viestin toimitat. Toisinaan se, miten sanot jotain, voi muuttaa sen merkitystä. Se voi jopa antaa viestin, ettet tarkoita sitä, mitä sanot.

3. ÄÄNEN LAADUN SOVELTUVAN KÄYTÖN - ÄÄNEN VOIMAKKUUS

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

Oppimistavoite: Opettaa oppilaille sopivan äänenvoin

tärkeyttä.

Kysy opiskelijoilta, voivatko he muistaa tilanteen, jossa joku puhui liian hiljaa tai liian kovaa. Muistavatko he, mitä he ajattelivat siinä tilanteessa tai miten he tunsivat?

Kysy heiltä antamaan esimerkkejä tilanteista, joissa on sopivaa puhua hiljempaa tai kovempaa. Kysy ryhmältä, miksi eri tilanteissa on tärkeää käyttää sopivaa äänenvoimakkuutta. Pyydä heitä miettimään muita tilanteita, joissa eri voimakkuudet ovat sopivia ja miksi.

Laita merkki äänenvoimakkuuden alla, joka on sopiva kullekin tilanteelle

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

	HILJAINN	NORMAALI	
Kirjastossa opiskelu	☐	☐	☐
Jalkapallo-ottelun kannustaminen	☐	☐	☐
Kaupassa ostoksilla	☐	☐	☐
Ulkoilemassa	☐	☐	☐
Sisällä pelaaminen	☐	☐	☐
Kun joku ottaa päiväunia	☐	☐	☐
Kun joku puhuu puhelimesta	☐	☐	☐
Kun olet puhelimesta	☐	☐	☐
Koulubussissa	☐	☐	☐
Jutteleminen ruokalassa	☐	☐	☐
Elokuvan katsominen	☐	☐	☐
KIRJASTO, UIMA-ALLAS, KATU, SAIRAALA			
VALITSE kaksi yllä olevaa tilannetta ja kerro, miksi käyttäisit hiljaista, normaalia tai kovaa ääntä.			
<hr/>			
<hr/>			

Co-funded by
the European Union

4. KUNNIOITA JA PIDÄ SOPIVA HENKILÖKOHTAINEN TILA

Oppimistavoite: Opettaa ja auttaa oppilaita henkilökohtaisen tilan käsitteessä.

Pyydä oppilaita puhumaan henkilökohtaisesta tilasta ja siitä, mitä käsite tarkoittaa heille. Voit selittää, että henkilökohtainen tila viittaa etäisyyteen kahden ihmisen välillä. Henkilökohtainen tilasi on tila kehosi ympärillä, joka auttaa sinua tuntemaan olonsa mukavaksi muiden ihmisten läheisyydessä ja auttaa heitä tuntemaan olonsa mukavaksi sinun läheisyydessäsi. Se on kuin näkymätön kupla, jonka kannat mukanas.

Useimmiten erotamme neljä henkilökohtaisen tilan vyöhykettä:

INTIIMI vyöhyke, joka alkaa siitä, missä joku voi melkein koskettaa sinua. Tämä vyöhyke on paikka, jossa perheesi ja läheisimmät ystäväsi seisovat puhuakseen sinulle jostain henkilökohtaisesta tai ollakseen lähellä sinua. Jos joku, johon et tunne olevasi läheinen, seisoo tässä vyöhykkeellä, tunnet todennäköisesti olon epämukavaksi.

HENKILÖKOHTAINEN vyöhyke, joka ulottuu 45–120 cm etäisyydelle toisesta henkilöstä. Hyvin tuntemasi ihmiset seisovat tässä vyöhykkeellä arkipäivän keskusteluissa.

SOSIAALINEN vyöhyke, joka vaihtelee noin 1,2–3,5 metriin kehostasi. Tutut ihmiset seisovat sosiaalisessa vyöhykkeellä puhuakseen sinulle.

JULKINEN vyöhyke alkaa 3,5 metristä ja ulottuu niin pitkälle kuin näet. Ihmiset seisovat tässä vyöhykkeellä puhuakseen julkisesti.

Toimintalehdellä he voivat antaa esimerkkejä siitä, keiden kanssa he tunsivat olonsa mukavaksi puhuessaan kussakin vyöhykkeessä.

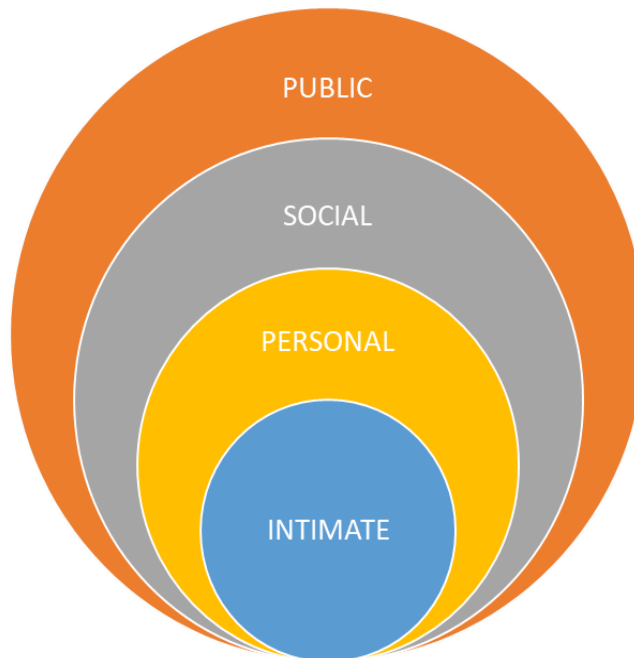
Co-funded by
the European Union

Nimi _____

Päivämäärä _____

Aina kun olet toisen henkilön kanssa, sinun pitäisi kysyä itseltäsi: "Tuntuuko etäisyyteni oikealta?" Voit kirjoittaa, kenen kanssa olisit mukava puhua jokaisessa vyöhykkeessä alla oleviin ympyröihin.

Pupils voivat myös kokeellisesti harjoitella henkilökohtaisen tilan tunnetta seuraavan toiminnan kautta. Piirrä ympyrä suurelle paperiarkille. Sisäympyrä on intiimi tila (45 cm säteellä), ympäröity henkilökohtaisella tilalla (120 cm säteellä), ja ulkopuolella oleva alue on sosiaalinen tila. Aseta paperi lattialle. Vuorotellen harjoittele roolipelausta, jossa lapset puhuvat toisilleen rikkomatta toistensa henkilökohtaisia tiloja. (Voit käyttää myös naruja piirtääksesi ympyrän tai hula-hula-renkaan).

5. SOPIVA YMMÄRTÄMINEN SANATTOMISTA MERKEISTÄ – ELEET

Oppimistavoite: Opettaa oppilaille eleiden merkitys sanattomassa viestinnässä.

Kysy oppilailta, mitä "ele" tarkoittaa, ja pyydä vapaaehtoisia näyttämään eleitä käsivarsillaan ja käsillään. Pyydä muita kertomaan, mitä he luulevat näiden eleiden tarkoittavan.

Keskustele oppilaiden kanssa siitä, miten eleet pelaavat tärkeää roolia viestinnässä. Monet ihmiset käyttävät käsiään korostaakseen, mitä he sanovat. Esimerkiksi taputtaminen tai "peukun ylös" antaa hyväksyntäsi. Ihmiset, jotka purevat kynsiään tai tuijottavat maahan, paljastavat epävarmuutensa ja hermostuneisuutensa. On tärkeää tunnistaa, mitä signaalit ja eleet tarkoittavat, jotta voimme viestiä tehokkaasti. Pyydä oppilaita täyttämään toimintalehti eleiden merkityksestä.

NIMI: _____

PÄIVÄMÄÄRÄ: _____

 <p>Mitä tämä ele tarkoittaa?</p> <p>_____</p> <p>Milloin sitä voisi käyttää?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	 <p>Mitä tämä ele tarkoittaa?</p> <p>_____</p> <p>Milloin sitä voisi olla käyttökelpoinen?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
 <p>Mikä on tämän eleen merkitys?</p> <p>_____</p> <p>Milloin sitä voitaisiin käyttää?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	 <p>Mitä tämä ele tarkoittaa?</p> <p>_____</p> <p>Milloin sitä voitaisiin käyttää?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

Voit myös harjoitella oppilaiden kanssa: KOSKETUKSEN KÄYTTÖ, RYHTI, KEHONKIELIEN TULKINTA...

4.4.2. Vuorovaikutustaidot - Taidot tarvittavat toisten kanssa vuorovaikutukseen (verbaaliset taidot)

1. KÄYTÄ INITIAATIOTAPAHTUMIA - ESITTELE ITSESI

Tavoite: Opettaa oppilaille oikea tapa esitellä itsensä ja luoda ystävyysuhteita.

Selitä oppilaillesi, että ihmiset noudattavat yleensä tiettyjä vaiheita, kun he esittelevät itsensä toisilleen. Kun ihmiset tapaavat ensimmäistä kertaa, on kohteliasta kertoa toisilleen nimet. He yrittävät vaikuttaa ystävällisiltä ja kiinnostuneilta tapaamastaan henkilöstä. Kätteleminenkin on hyvä tapa. Ensivaikutelmalla on merkitystä, joten kun tapaat uuden ihmisen:

- Nouse seisomaan
- Katso toista henkilöä suoraan
- Hymyile
- Sano: "Hei. Olen _____."
- Voit lisätä jotain mielenkiintoista itsestäsi aloittaaksesi keskustelun, esimerkiksi voit sanoa: Pidän urheilusta tai Olen kiinnostunut musiikista.

Valitse kaksi opiskelijaa esittämään toisensa. Kysy sitten kullakin lapselta valitsemaan toinen henkilö ja esittelemään toisen toiselle, kunnes koko ryhmä on esitelty.

2. MÄÄRITÄ SOPIVAT KESKUSTELUNAIHEET - YSTÄVIÄ LUODEN

Tavoite: Auttaa oppilaita löytämään sopivia keskustelunaiheita ja tunnistamaan samankaltaiset kiinnostuksen kohteet.

Selitä oppilaille, mitä "jonkin yhteistä omaaminen" tarkoittaa. Kaksi ihmistä nauttii saman asian tekemisestä, omistaa jotain samankaltaista tai omaa samanlaisen kyvyn...

Jaa toimintalehti ja pyydä lapsia ympyröimään kiinnostuksensa. Kun he ovat valmiita, pyydä lapsia valitsemaan parit tai jaa ryhmä pareiksi. Parit katsovat lehtiään yhdessä, löytävät samankaltaisia

Co-funded by
the European Union

kiinnostuksen kohteita ja keskustelevat niistä kesken

jakavat erilaiset kiinnostuksensa ja kertovat toisilleen niistä

Nimi _____

Päivämäärä _____

Pidän pelaamisesta...	Lempipuuhaani on...	Rakastan syödä...
Koripallo 	Lukea 	Pasta
Jalkapallo 	Kirjoittaa 	Pizza
Rugby 	Kuunnella musiikkia 	Keitto
Pöytätennis 	Hengata ystävien kanssa 	Hampurilainen
Tennis 	Pelata videopelejä 	Salaatti
Muu _____	Muu _____	Muu _____
Minun lempiaineeni on...	Kun kasvan isoksi, haluan olla ...	Minulla on lemmikki ...
Matematiikka 	Lentäjä 	Koira
Historia 	Lääkäri 	Papukaija
Musiikki 	Poliisi 	Kani
Taide 	Opettaja 	Hamsteri
Luonnontiede 	Palomies 	Kissa
Muu _____	Muu _____	Muu _____

3. AKTIIVINEN KUUNTELU

Tavoite: Opettaa oppilaille aktiivisen kuuntelun merkitys ja hyödyt.

Kerro oppilaille, että aktiivinen kuuntelu sisältää henkilön edessä katsomisen, asianmukaisen kehon asennon, kysymysten esittämisen, keskeyttämättömyyden ja heijastamisen (toistamisen omilla

Co-funded by
the European Union

sanoillaan). Aktiivinen kuuntelu on olennainen taito löytämiseksi, tiedon ymmärtämiseksi ja tehokkaan viestinnän saavuttamiseksi.

Pyydä oppilaita laatimaan kaavio hyivistä kuuntelukäyttäytymisistä, kuten silmien pitäminen puhujassa, kehon pitäminen puhujaa kohti, kuuleminen ja ymmärtäminen, keskeyttämättömyys, kysymysten esittäminen lisäymmärryksen saamiseksi, aiheeseen liittyvien kommenttien tekeminen, yhteenveto jne.

Sitten pyydä kahta vapaaehtoista harjoittelemaan, toinen osoittaa huonoja keskustelutaitoja (yksi oppilas aloittaa keskustelun kertomalla jotain itsestään, ja toinen opiskelija kääntyy pois osoittaen huonon kehon kielen ja katsomalla pois ja keskeyttää opiskelijan keskustelun keskellä kommentoimalla aihetta liittymättömillä kommentteilla), ja toinen osoittaa hyviä keskustelutaitoja (kuuntelija ylläpitää aktiivisen kuuntelun käyttäytymistä, mukaan lukien silmäkontakti, kehon kieli, lisäkysymykset, yhteenveto ja tunnustaminen (nyökkääminen)).

Sen jälkeen kaikki opiskelijat voivat tehdä molemmat harjoitukset pareittain, vuorotellen molemmissa rooleissa, ja kommentoida, miltä heistä tuntui, kun he tajusivat tullessa kuulluksi, ja miten he tunsivat tilanteen olevan päinvastainen.

4. RYHMÄTARINANKERRONTA

Tavoite: Opettaa oppilaille vuorotellen puhumisen ja kuuntelemisen taitoja keskustelussa.

Pyydä oppilaita luomaan tarina yhdessä. Anna yhden oppilaan aloittaa tarina yhdellä lauseella, esimerkiksi sanomalla: "Poika heräsi eräänä kesäamuna ...". Vuorollaan jokainen oppilas lisää toisen lauseen, kunnes tarina on valmis. Oppilaiden on kuunneltava koko tarinaa sen edetessä, ja heidän lisäyksensä on oltava olennaisia edelliseen tietoon. Lapset voivat sitten kirjoittaa tai kertoa lyhyen yhteenvedon siitä, mitä tarinassa tapahtui.

Toisessa toiminnossa jokainen oppilas kirjoittaa tarinan lauseen paperille, joka on taitettu niin, että jokainen oppilas näkee vain edellisen kirjoittaman lauseen.

Suoritettuaan molemmat harjoitukset oppilaat voivat verrata molempia tarinoita ja kuinka yhteydessä ja merkityksellisiä ne ovat.

Co-funded by
the European Union

5. PIIRTÄMINEN PAREITAIN TAI RYHMÄPIIRUSTUS

Tavoite: Opettaa oppilaille yhteistyötä muiden kanssa, vuorotellen toiminnassa tai odottamista vuoroa.

Pyydä oppilaita piirtämään yhdessä maalaus pareittain tai ryhmänä. Ennen kuin he aloittavat, voit sopia säännöistä, esimerkiksi numeroilla värjäämisestä, jossa jokaisella on tietty numeroa vastaava liitu tai jokaisella on tietty aika piirtämiseen, jonka jälkeen he siirtävät liidut toiselle opiskelijalle. Tällä tavalla opiskelijat oppivat yhteistyötä ja odottamaan vuoroaan, samalla kun he vuorottelevat toiminnassa.

6. KUINKA RATKAISTA KONFLIKTI – ANTETTAVA ANTETUS

Tavoite: Opettaa oppilaille, että jotkut konfliktit vaativat anteeksipyyntöä.

Kysy oppilailta: "Mikä on jotain, jonka olet tehnyt, mikä vaati anteeksipyyntöä?" Kirjoita vastaukset liitutaalulle tai suurelle paperille. Anteeksipyyttäminen on usein vaikeaa. Kun sinulla on konflikti jonkun kanssa tai satutat jonkun tunteita, se ei usein ole tarkoituksellista. Kun sinua syytetään jostakin väärästä, saatat puolustautua, etenkin jos et usko syytöksen olevan oikeudenmukainen. Viimeinen asia, mitä todennäköisesti haluat tehdä, on pyytää anteeksi. Mutta anteeksipyyttäminen - tiedostaminen, että teit jotain väärää, sanominen olevasi pahoillasi ja tarkoittaminen sitä todella - osoittaa, että välität.

On useita asioita, jotka on muistettava anteeksipyyttämisestä:

- Yritä ymmärtää täysin, miten toimintasi satutti toista henkilöä.

Co-funded by
the European Union

- Älä koskaan syytä tekojasi jostakin toisesta tai , ...
- Validoi henkilön tunteet sanomalla: "Jos olisin sinä, tuntisin todennäköisesti samoin."
- Tee selväksi, mistä olet pahoillasi.
- Älä odota tilanteen paranevan heti. Se voi kestää aikaa.
- Pyytämisen jälkeen anna toisen henkilön puhua.
- Sitten harjoittele oppilaiden kanssa pareittain, jokaisella opiskelijaparilla tulisi olla mahdollisuus antaa ja vastaanottaa anteeksipyyntö.
- Sanoit soittavasi ystävällesi, mutta unohdit sen.
- Lainasit kirjan ystävältäsi, ja sitten kadotit sen.
- Puhuit jonkun toisen kanssa, ja kun ystäväsi tuli paikalle, et ottanut häntä mukaan keskusteluun.
- Sinulla oli huono päivä ja olit hyvin sarkastinen ystävääsi kohtaan.

Sitten käy ryhmäkeskustelu siitä, miksi jotkut anteeksipyyntöt päättävät konfliktin ja toiset eivät.

4.4.3. Affektiiviset taidot - Taidot tarvittavat tunteiden tunnistamiseen ja hallintaan

1. OMISTETTAVIEN TUNTEIDEN TUNNISTAMINEN

Tavoite: Määritellä erilaisia tunteita, joita henkilö saattaa kokea eri aikoina; lisätä näiden tunteiden tunnistamista.

Kysy oppilaalta tai ryhmältä: "Mitkä ovat joitain tunteita, joita saatat kokea normaalin päivän aikana?"

Voitko kuvailla tilanteita, joissa tunnet näin?"

"Voitko piirtää työarkkiin henkilön kasvot, joka tuntee yhden luetteloiduista tunteista - valitse tunne, jonka haluat piirtää."

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

Kun ryhmä on saanut piirroksensa valmiiksi, pyydä oppilaita katsomaan muiden lasten piirustuksia ja yrittämään tunnistaa tunteet piirroksissa. Sen jälkeen he voivat vuorotellen näytellä joitakin tunteita käyttäen kehon ja kasvojen ilmeitä, kun muut arvaavat, mitä he esittävät.

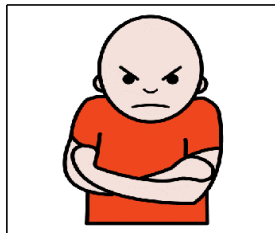
2. ILMEET KASVOILLA

Tavoite: Auttaa oppilaita tunnistamaan omat tunteensa kasvojen ilmeiden ja kehon kielen perusteella.

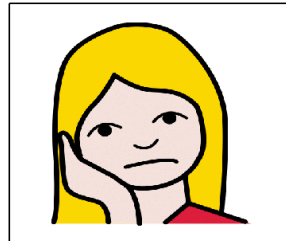
Näytä heille piirustukset eri ilmeillä ja pyydä heitä määrittämään, mistä tunteesta kuva kertoo.

Mikä tunne välittyy tämän henkilön kuvan kehonkielestä?

Tämä henkilö tuntee _____.

Tämä henkilö tuntee _____.

Tämä henkilö tuntee _____.

Tämä henkilö tuntee _____.

Co-funded by
the European Union

Sitten oppilaat voivat kuvitella tunteen ja yrittää näyttellä kuviteltua tunnetta käyttäen kasvojen ilmeitä, kehon kieltä ja äänenpainoa. Muut oppilaat voivat arvata, mitä tunnetta esitetään.

3. KEHON KIELEN TULKITSEMINEN

Tavoite: Auttaa lapsia oppimaan kehomme antamista viesteistä ja tunnistamaan sanattomat merkit, jotka välittävät, mitä muut ihmiset tuntemuksistaan viestivät.

Pyydä oppilaita valitsemaan tunne luettelosta (Iloinen, Hämmäntynyt, Pettynyt, Vihoissaan, Järkyttynyt, Pelokas, Yllättynyt, Ylpeä) ja vastaamaan joihinkin näistä kysymyksistä:

- Miltä henkilön kasvot näyttäisivät, jos hän tuntisi näin?
- Millainen äänensävy henkilöllä olisi puhuessaan?
- Millä äänenvoimakkuudella tämä henkilö puhuisi?
- Millainen olisi henkilön asento?
- Millaisia eleitä henkilö käyttäisi?

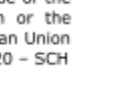
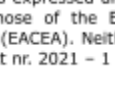
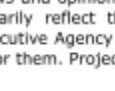
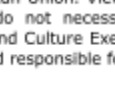
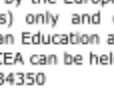
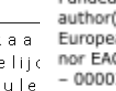
4. KASVOJEN ILMEET JA KEHON KIELI

Tavoite: Herättää tietoisuutta kasvojen ilmeiden ja kehon kielen roolista tunteiden tuntemisessa ja ilmaisemisessa.

Pyydä oppilaita nauramaan, hyppäämään ja taputtamaan käsiään matkan varrella tunteakseen surua. Voit toistaa saman harjoituksen muiden tunteiden kanssa - viha, ilo, pelko jne. Jälkeenpäin he voivat keskustella kokemuksistaan tämän harjoituksen aikana.

5. EMPATIA

Tavoite: Opettaa oppilaille, miten samaistua ja ymmärtää toisen henkilön tunteita.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

Kysy oppilailta, mikä on empatia ja mitä tarkoittaa "astua toisen saappaisiin". Kannusta heitä keskustelemaan esimerkeistä työkirjasta ja jakamaan esimerkkejä omasta kokemuksestaan sen jälkeen.

6. PROSOSIAALINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Tavoite: Opettaa oppilaille avun antamisen tärkeyttä.

Pyydä ryhmää antamaan esimerkkejä tilanteista, joissa he auttoivat jotakuta tai olivat prososiaalisia toista henkilöä kohtaan. Varmista, että he jakavat, miltä heistä tuntui tällaisen käyttäytymisen jälkeen.

7. YKSILÖLLISTEN JA RYHMÄEROJEN HYVÄKSYMINEEN

Tavoite: Opettaa oppilaille suvaitsevaisuuden ja toisten hyväksymisen tärkeyttä.

Pyydä oppilaita luettelemaan, miten he eroavat toisistaan, alkaen ulkonäöstään, käyttäytymisestään ja puheestaan ja jatkuen kiinnostuksen kohteisiin tai arvoihin. Kehota oppilaita keskustelemaan siitä, miksi on tärkeää olla suvaitsevainen ja mitkä ovat toisten hyväksymisen edut heidän erityispiirteineen.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

8. TUNNEHALLINTA

Tavoite: Opettaa oppilaille rauhoittumisstrategioita stressin alla ja impulsiivisen käyttäytymisen hallinnan tärkeyttä.

Kysy oppilailta, mikä on ero reagoimisen ja harkitun reagoinnin välillä.

Pyydä ryhmää miettimään viimeaikaisia tilanteita, joissa he olivat närkästyneitä tai vihaisia. Kehota heitä puhumaan siitä, mitä he tekivät, ja pohtimaan, harjoittivatko he itsehillintää vai reagoivatko impulsiivisesti. Pyydä heitä täyttämään työkirja joko yksilöllisesti tai pareittain.

"Nimeä tilanne, jossa tunsit olevasi närkästynyt/vihainen/ hallitsematon. Mieti sitten mahdollisia seurauksia, kun harkitset toimintaasi verrattuna impulsiiviseen toimintaan."

TILANNE, JOKA SAI MINUT JÄRKYTTYMÄÄN: _____

SEURAUKSET

AJATTELU ENNEN TOIMIMISTA

IMPULSIIVINEN TOIMINTA

---

9. STRESSIN HALLINTA

Tavoite: Opettaa oppilaille erilaisia valintoja, joita he voivat tehdä vähentääkseen stressitasojaan.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 - 1 - DK01 - KA220 - SCH - 000034350

Co-funded by
the European Union

Kysy oppilailta: "Mitä teet, kun tunnet olevasi

aktiiviseksi, rauhalliseksi, iloiseksi, positiiviseksi, rentoutuneeksi, turvalliseksi...?" He voivat kirjoittaa ideoitaan liitutaalulle tai suurelle paperille ja koristella taulun iloisilla aiheilla.

10. KIUUSAVAAN KÄYTTÄYTYMISEEN TAI RYHMÄNPAINOSTUKSEEN PUUTTUMINEN

Tavoite: Opettaa oppilaille, miten käsitellä kiusaavaa käyttäytymistä vertaistensa keskuudessa. Opettaa oppilaille, miten tunnistaa ryhmään sopeutumisen paine ja kuinka sanoa Ei, kun heitä painostetaan tekemään jotain, mitä he eivät halua tehdä. Pyydä heitä täyttämään työkirja yksilöllisesti.

Oletko koskaan joutunut tilanteeseen, jossa joku kiusasi tai teki pilaa sinusta?	Oletko koskaan joutunut tilanteeseen, jossa tunsit olevasi painostettu toisten toimesta käyttäytymään tavalla, jota et halunnut?	He
Mitä teit tai sanoit tuossa tilanteessa?	Mitä teit tai sanoit tuossa tilanteessa?	
Mitä olisit voinut tehdä tai sanoa toisin?	Mitä olisit voinut tehdä tai sanoa toisin?	

voivat harjoitella kieltäytymistä erilaisissa tilanteissa pareittain. Yksi oppilas voi yrittää suostutella toista oppilasta tekemään jotain painostaakseen tätä millä tahansa tavalla, lukuun ottamatta huonoa kielenkäyttöä tai toisen koskettamista. Ensimmäisen kierroksen jälkeen he voivat vaihtaa rooleja ja keskustella sen jälkeen siitä, miltä tuntui olla kummassakin roolissa.

Tässä on joitakin esimerkkejä tilanteista:

- "Hylätään tunti. Kukaan ei saa tietää."
- "Haluaisin, että varastaisit kanssani."
- "Kiusataan Jakea ja katsotaan, saadaanko hänet itkemään."
- "Ei jaeta näitä karkkeja ystäviemme kanssa, vaan pidetään kaikki itsellämme."

Co-funded by
the European Union

11. VIHAN KÄSITTELY

Tavoite: Opettaa oppilaille tunteiden hallintaa ja vihan kohtaamista rauhallisilla, tyyneillä ja ei-fyysisillä tavoilla.

Kysy oppilailta, mitkä ovat heidän yleisimmät reaktionsa vihaan. Voivatko he nimetä joitakin "laukaisimia" eli asioita, jotka saavat heidät vihaisiksi? Mitä strategioita he käyttävät pysyäkseen rauhallisina näissä tilanteissa?

Pyydä oppilaita täyttämään toimintalehti ja jakamaan kokemuksiaan sekä valintojaan rakentavista tavoista hallita vihaansa.

Ajattele äskettäistä tilannetta, jossa olit vihainen etkä onnistunut viha hyvin. Mitä tapahtui? Miten reagoit? Kirjoita siitä täällä.

Valitse nyt merkki, joka olisi auttanut sinua käsittelemään vihaasi rakentavammin, ja täytä tyhjä kohta.

SE EI OLE ISO JUTTU, KOSKA

VEDÄN SYVÄÄN
HENKEÄ JA
TUNNEN

VOIN RAUHOITTA
ITSENI

VOIN PUHUA
VIHASTANI

VOIN AJATELLA
JOTAIN MUUTA,
KUTEN

KÄVELEN POIS, JA SE SAA
MINUT TUNTEMAAN

---

12. I-VIESTIT

Tavoite: Opettaa oppilaille I-viestien käyttöä ilmaistakseen itseään syyttämättä muita.

Selitä oppilaille, miten I-viestit toimivat.

1. Kerro, mitä tunnet (TUNNEN...)
2. Kerro, mitä toinen henkilö teki, mikä loukkasi sinua (KUN SINÄ...)
3. Kuvaile, miten se vaikutti sinuun (KOSKA...)
4. Kerro, mikä tekisi tilanteesta paremman sinulle (JA HALUAN...)

Nyt he voivat harjoitella I-viestejä pareittain fiktiivisissä tai todellisissa tilanteissa. He voivat sanoa I-viestinsä toisilleen ääneen tai kirjoittaa ne työkirjoihin.

I-VIESTIT

TUNNEN

_____

KUN SINÄ _____

_____

KOSKA _____

_____

JA HALUAN _____

_____

I-VIESTIT

TUNNEN

_____

KUN SINÄ _____

_____

KOSKA _____

_____

JA HALUAN _____

_____

13. TUNNEILMAISUNTAUSTA

Opetustavoite: Opettaa oppilaille taito tunnistaa ja heijastaa muiden ihmisten tiloja ja tunteita.

Harjoitus voidaan tehdä pareittain. Yksi oppilas nostaa paperille kirjoitetun tunteen ja yrittää näytellä sitä mahdollisimman vakuuttavasti ilman, että mainitsee tunteen nimeä. Toinen opiskelija peilaa hänen

Co-funded by
the European Union

käyttäytymistään yrittäen mukauttaa eleitä, ääniä j

yrittää hänen toimintansa perusteella arvata, minkä tunteen hän on valinnut.

4.4.4. Kognitiiviset taidot - Taidot monimutkaisempien sosiaalisten vuorovaikutusten ylläpitämiseksi

1. MITEN MUUT NÄKEVÄT MINUT JA KUVAILEVAT MINUA

Opetustavoite: Auttaa oppilaita tulemaan tietoisemmiksi itsestään ja siitä, miten muut näkevät ja kokevat heidät.

Kysy oppilailta kuvailemaan itseään tavalla, jolla paras ystävä tai perheenjäsen kuvailisi heitä. He voivat tehdä harjoituksen pareittain kertomalla vastauksensa toiselle oppilaalle ja kommentoimalla niitä yhdessä, jonka jälkeen he vaihtavat rooleja, tai he voivat kirjoittaa vastaukset tyhjälle paperille, jonka he sijoittavat tyhjiin laatikkoon valmistuttuaan. Sitten kaikki ryhmän oppilaat arvaavat vastauksista piirtämättä, kuka on kyseessä.

2. ITSEPUHE

Opetustavoite: Opettaa oppilaille käyttämään positiivista itsepuhetta ohjataksaan ajatuksiaan ja käyttäytymistään.

Keskustele oppilaiden kanssa siitä, mitä he ajattelevat "Itsepuheesta". Kerro heille, että Itsepuhe eli "sisäinen puhe" on sitä, mitä sanot itsellesi joka minuutti joka päivä. Et ehkä ole tietoinen siitä, mutta kerrot itsellesi jatkuvasti asioita, jotka vaikuttavat siihen, mitä ajattelet, sanot ja teet. Esimerkiksi voit auttaa itseäsi keskittymään sanomalla jotain tyyliin "Sulje kaikki muu pois ja keskity siihen, mitä teet".

Jos ajattelet positiivisesti, on todennäköistä, että onnistut. Jos ajattelet negatiivisesti, et todennäköisesti onnistu. Kun tunnistat ajatukset, jotka saavat sinut tuntemaan olosi hyväksi, voit saada ne tapahtumaan useammin. Jotkut toistavat positiivisia ajatuksia eri aikoina päivässä, kunnes näiden ajatusten ajattelu muuttuu tavaksi. Voit oppia lohduttamaan itseäsi, kun asiat menevät pieleen, tai rauhoittamaan itseäsi käyttämällä rauhoittavaa sekvenssiä, kuten tätä:

Purista käsiäsi yhteen ja laske viiteen; sulje silmäsi ja hankaa päätäsi ja laske viiteen; sitten hankaa jalkojasi ja laske viiteen. Toista sekvenssi viisi kertaa.

Co-funded by
the European Union

Kun lapset täyttävät toimintalehden, pyydä heitä kes-
miten positiivinen itsepuhe saa ihmiset tuntemaan olonsa paremmaksi itsestään.

NIMI: _____ PÄIVÄMÄÄRÄ: _____

Lue alla olevat lausunnot. Jokaiseen anna esimerkki kielteisestä itsepuhelusta. Sen jälkeen korvaa se positiivisella itsepuheella.

Perjantaina on matikan koe.
Aion reputtaa sen – ei
epäilystäkään.

KIELTEINEN ITSEPUHE

Haluaisin niin kovasti koiranpennun.

Kielteinen itsepuhe: _____

Positiivinen itsepuhe: _____

Toivoisin, että olisin pidempi.

Kielteinen itsepuhe: _____

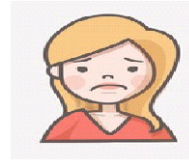
Positiivinen itsepuhe: _____

Marthan vaatteet ovat niin hienot.

Kielteinen itsepuhe: _____

Positiivinen itsepuhe: _____

Perjantaina on matikan koe. Jos
opiskelen ahkerasti, pärjään kyllä.

POSITIIVINEN ITSEPUHE

3. MINÄ SUHTEESSA MUIHIN

Opetustavoite: Auttaa oppilaita tulemaan tietoisemmiksi reaktioistaan ja käyttäytymisestään eri tilanteissa sekä muiden reaktioista heidän käyttäytymiseensä.

Pyydä oppilaitasi omistamaan muutama minuutti ajattelemaan tilanteita, joissa he ovat osoittaneet ystävällisyyttä ja kunnioitusta muita kohtaan, ja tilanteita, joissa he ovat toimineet eri tavalla. Miten muut ihmiset reagoivat heihin? Piditkö he siitä? Mitä he oppivat?

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 – 1 – DK01 – KA220 – SCH – 000034350

Co-funded by
the European Union

4. TOISTEN KÄYTTÄYTYMISEN YMMÄRTÄMINEN

Opetustavoite: Auttaa oppilaita ymmärtämään paremmin, miksi ihmiset käyttäytyvät niin kuin he tekevät.

Kysy opiskelijoilta, ovatko he koskaan miettineet, miksi ihmiset käyttäytyvät niin kuin he tekevät. Ovatko he koskaan yllättyneet muiden ihmisten reaktioista? Miten he selviytyivät näistä tilanteista?

Selitä heille, ettei kaksi ihmistä ole täsmälleen samanlaisia. Jokainen näkee asiat eri tavalla, eikä kukaan voi oikeasti tietää, mitä toisen pään sisällä on. Toisen käyttäytymisen ymmärtämiseksi on parasta tarkkailla henkilöä seuraavasti:

- Katso, mitä toinen tekee.
- Kuuntele, mitä hän sanoo.
- Mieti syitä siihen, miksi hän sanoo tai tekee niin. Jos et ole varma, kysy häneltä.
- Päätä, mikä syy selittää parhaiten hänen käyttäytymisensä.

Sitten päätä, haluatko sanoa tai tehdä jotain vastauksena.

Sitten opiskelijat voivat pelata ryhmäpeliä istuen piirissä. Vapaaehtoiset kuvaavat joitain heidän viimeaikaisia käyttäytymisiään, ja muut jäsenet yrittävät arvata heidän motiivinsa tällaiseen käyttäytymiseen.

5. MITÄ TEKISIT, JOS...?

Opetustavoite: Auttaa oppilaita pohtimaan ja suunnittelemaan toimiaan erilaisissa haastavissa tilanteissa.

Co-funded by
the European Union

Jokapäiväisten reaktioidemme pohtiminen on para

ympäristöämme, havainnoida muita ja suunnitella toimiamme. Oppilaat voivat nähdä, miten he pelaavat tärkeää roolia yhteiskunnassa ja miten heidän sosiaaliset taitonsa voivat vaikuttaa kaikkiin ympärillään.

Mitkä olisivat vastauksesi erilaisiin tilanteisiin, jotka voivat tapahtua oikeassa elämässä?

Kirjoita erilaisia tilanteita, jotka voivat kohdata ketä tahansa, ja pyydä oppilaitasi kirjaamaan, miten he voisivat vastata sosiaalisesti asianmukaisella tavalla. Joitakin tilanteita, joista voit kirjoittaa, ovat:

- Kaupan myyjä antoi sinulle vähemmän rahaa kuin odotit.
- Linaat kynäsi luokkatoverillesi, ja he unohtavat palauttaa sen.
- Et ole kutsuttu osallistumaan ryhmätoimintaan suosikkiurheilulajissasi.
- Luokkatoverisi kuiskivat sinun edessäsi eivätkä osallistu sinuun keskusteluun.

Oppilaat voivat lisätä omia esimerkkejään. Jälkeenpäin he voivat kommentoida ja keskustella vastauksista yhdessä tai jopa näytellä erilaisia skenaarioita kunnioittavalla tai epäkunnioittavalla tavalla. Tämän harjoituksen avulla oppilaat voivat nähdä, miten heidän käyttäytymisensä voi luoda positiivisia tuloksia tai kielteisiä seurauksia.

6. ITSEHALLINTA

Opetustavoite: Opeta oppilaille rauhallisen pysymisen stressin alla ja impulsiivisen käyttäytymisen hallinnan tärkeys.

Kysy oppilailta, mikä itsehallinta on, ja pyydä heitä antamaan joitakin esimerkkejä. Voit kirjoittaa heidän vastauksensa suurelle paperiarkille. Kerro heille, että kun heillä on itsehallinta, he päättävät parhaan tavan toimia sen sijaan, että toimisivat ajattelematta. Se voi kestää vain sekunnin tai kaksi, mutta itsehillinnän omaava henkilö pysähtyy, ajattelee ja pysyy rauhallisena - vaikka hän olisi hyvin suuttunut

Co-funded by
the European Union

tai vihainen. Ennen kuin hän toimii, hän pohtii tilan
voi tapahtua, jos hän reagoi impulsiivisesti.

Pyydä vapaaehtoisia pohtimaan seuraavia tilanteita ja mitä he tekisivät harjoittaakseen itsehillintää.

- Joku törmää sinuun käytävässä.
- Saat jäätelöä uudelle paidallesi.
- Siskosi unohtaa sulkea oven, ja kissasi karkaa.
- Saat alempia arvosanoja testissä kuin ansaitsisit.
- Vanhempasi peruuttavat odottamasi loman.
- Et tiedä miten tehdä luonnontieteen läksy.

7. POSITIIVISTEN/ALTRUISTISTEN KÄYTTÄYTYMISTAPOJEN KANNUSTAMINEN - YSTÄVÄLLISYDEN KIVET

Opetustavoite: Vahvistaa kiltteyteen ja kunnioittavaan käyttäytymiseen kannustamista oppilaissa.

Pidä luokassasi lasipurkki, joka on pääasiassa positiivisen käyttäytymisen kannustamiseen. Aina kun yksi oppilaistasi nähdään tekevän jotain positiivista, ystävällistä tai kunnioittavaa, lisää pieni kivi purkkiin. Kun purkki on täynnä, pidä luokalle palkinto, kuten karkkipussi välitunnilla.

8. LUOKAN MURAALIN LUOMINEN ERILAISUUDEN HYVÄKSYMISESTÄ JA YHTEISTYÖSTÄ TAI OIKEUKSISTA JA VELVOLLISUUDESTA

Opetustavoite: Vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta oppilaiden keskuudessa.

Co-funded by
the European Union

Käytä ilmoitustaulua ja anna oppilaiden työsk

luodakseen kauniin taideteoksen, josta koko koulu voi nauttia. Tämä harjoitus pyrkii tutkimaan positiivisten käyttäytymismuotojen merkitystä, kuten ystävällisyys, toisten auttaminen, muiden hyväksyminen, kunnioittaminen ja yhteisöllisyyden luominen yhdessä muraalin rakentamiseksi. He voivat piirtää tai kirjoittaa joitain sääntöjä ja viestejä positiivisella sävyllä. Kun yhteisö on luotu, kunnioittaminen on paljon helpompaa luokassa.

9. LUOKAN SÄÄNNÖT TAI SOSIAALISTEN VUOROVAIKUTUSTEN SÄÄNNÖT

Opetustavoite: Tutustuttaa oppilaat ja edistää käyttäytymissääntöjä yhteisössä.

Oppilaat todennäköisemmin osoittavat positiivista käyttäytymistä toisiaan kohtaan, kun he ymmärtävät, mikä on sallittua ja mikä ei ole sallittua.

Yhdessä oppilaiden kanssa luo juliste, jossa luetellaan kaikki tärkeät luokan säännöt ja odotukset jokaiselta jäseneltä. Käytä tähän positiivista sävyä ja positiivisia viestejä. Esimerkiksi:

Tässä luokassa käytämme ystävällisiä sanoja; autamme ja tuemme toisiamme; huolehdimme luokan omaisuudesta ja muiden omaisuudesta; välitämme toisistamme.

10. VIRAALISEN VIESTINNÄN HALLINTA

Opetustavoite: Tutustuttaa oppilaat ja edistää vastuullista ja turvallista viraalista viestintää.

Keskustele oppilaiden kanssa live-viestinnän ja sosiaalisen median viestinnän yhtäläisyyksistä ja eroista. Pyydä heitä miettimään esimerkkejä tilanteista, joissa he ovat todistaneet epäasianmukaista viestintää sosiaalisissa verkostoissa. Selitä heille henkilökohtaisten tietojen jakamisen vaarat verkossa.

He voivat yhdessä tehdä julisteen tärkeistä viraalisen viestinnän säännöistä.

Co-funded by
the European Union

5. Viittaukset

- Amaral, D.G. and de Vries, P.J. (2020), COVID-19 and Autism Research: Perspectives from Around the Globe. *Autism Research*, 13: 844-869. <https://doi.org/10.1002/aur.2329>
- Ameis, S.H., Lai, M.C., Mulsant, B.H. et al. (2020), Coping, fostering resilience, and driving care innovation for autistic people and their families during the COVID-19 pandemic and beyond. *Molecular Autism* 11, 61. <https://doi.org/10.1186/s13229-020-00365-y>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
- An Exclusive Talk with Temple Grandin on the Benefits of ASD Conferences. <https://www.autismparentingmagazine.com/exclusive-talk-with-temple-grandin/>

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project nr. 2021 – 1 – DK01 – KA220 – SCH – 000034350

- Autism and Social Skills Development - School Kit. <https://www.autismspeaks.org/tool-kit-excerpt/autism-and-social-skills-development>
- Autism social interaction strategies. <https://thespectrum.org.au/autism-strategy/social-interaction/>
- Autism Social Skills. <https://aisdubai.com/autism-social-skills/>
- Autism Social Skills: How to Enhance Social Interaction. <https://www.autismparentingmagazine.com/autism-social-skills/>
- Baker, J. E. (2003). Social skills training for students with Aspergers syndrome and related social communication disorders. Shawnee Mission, Kansas: Autism Aspergers Publishing Company.
- Baker, J. E. (2001).
- Baker, J. E. (2013). Key Components of Social Skills Training. In Bondy, A. and Weiss, M. J. (Eds.) Teaching social skills to people with autism: Best practices in individualizing interventions (p. 135-157). Woodbine House.
- Bellini, S., Peters, J. K., Benner, L. and Hopf, A. (2007). A Meta-Analysis of School-Based Social Skills Interventions for Children With Autism Spectrum Disorders. Remedial and Special Education, 28(3), 153–162. <https://doi.org/10.1177/07419325070280030401>
- Canney, C. and Byrne, A. (2006). Evaluating Circle Time as a Support to Social Skills Development – Reflections on a Journey in School Based Research. British Journal of Special Education, 33(1), 19–24.
- Coaching Parents on the Importance of Practicing Social Skills in Nontherapeutic Situations. <https://consultqd.clevelandclinic.org/coaching-parents-on-the-importance-of-practicing-social-skills-in-nontherapeutic-situations/>
- Courtenay, K. and Perera, B. (2020). COVID-19 and people with intellectual disability: impacts of a pandemic. Irish journal of psychological medicine, 37(3), 231–236. <https://doi.org/10.1017/ipm.2020.45>
- Early Career Framework. (2021). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/978358/Early-Career_Framework_April_2021.pdf
- Emam, M. and Farrell, P. (2009). Tensions experienced by teachers and their views of support for pupils with autism spectrum disorders in mainstream schools. European Journal of Special Needs Education. 24. 407-422. 10.1080/08856250903223070.
- Fletcher-Watson, S., McConnell, F., Manola, E. and McConachie, H. (2014). Interventions based on the theory of mind cognitive model for autism spectrum disorder (ASD). Cochrane Database of Systematic Reviews (3).

- Foden, T. J. and Anderson, C. (2011). Social skills.....
Getting to the core of autism. Interactive Autism Network.
https://iancommunity.org/cs/what_do_we_know/social_skills_interventions
- Fuller, E. A. and Kaiser, A. P. (2020). The Effects of Early Intervention on Social Communication Outcomes for Children with Autism Spectrum Disorder: A Meta-analysis. *Journal of autism and developmental disorders*, 50(5), 1683–1700. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-03927-z>
- Grzadzinski, R., Huerta, M. and Lord, C. (2013), DSM-5 and autism spectrum disorders (ASDs): an opportunity for identifying ASD subtypes. *Molecular Autism* 4, 12. <https://doi.org/10.1186/2040-2392-4-12>
- Gresham, F. M. (1982). Social Skills Instruction for Exceptional Children. *Theory Into Practice*, 21(2), 129–133. <http://www.jstor.org/stable/1476686>
- Happé, F. and Frith, U. (2006). The weak coherence account: detail-focused cognitive style in autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 36(1), 5-25.
- Holt, A., Bounekhla, K., Welch, C. and Polatajko, H. (2021). “Unheard minds, again and again”: autistic insider perspectives and theory of mind. *Disability and Rehabilitation*, 1-11.
- Howley, M. and Preece, D. (2013). Supporting pupils on the Autism Spectrum - Whole- school training materials and resources for Sencos. Optimus.
- Jureviciene, M., Kaffemaniene, I. and Ruskus, J. (2012). Concept and Structural Components of Social Skills. *Socialiniai Mokslai*, Vol. 3, No. 86, 42-52.
- Kasari, C., Rotheram-Fuller, E., Locke, J. and Gulsrud, A. (2012). Making the connection: randomized controlled trial of social skills at school for children with autism spectrum disorders. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 53(4), 431–439. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2011.02493.x>
- Krasny, L., Williams, B. J., Provencal, S. and Ozonoff, S. (2003). Social skills interventions for the autism spectrum: Essential ingredients and a model curriculum. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 12(1), 107-122.
- Malinauskas, R. (tran.) (2004), The Influence of Social Training on the Social Skills of Sport Pedagogues, *Acta Paedagogica Vilnensia*, 12, pp. 61–68. doi:10.15388/ActPaed.2004.12.9616.
- Markuš, M. (2009). Socijalna kompetentnost – jedna od ključnih kompetencija. *Napredak*, 151(3-4): 432 – 444. <https://hrcak.srce.hr/file/123077>
- Meltzer, L. (Ed.). (2018). *Executive function in education: From theory to practice*. New York: Guilford Publications.
- Milton, D. (2017) *The Double Empathy Problem: from theory to practice*. In: ASSERT AGM, 22nd March 2017, Brighton, UK.
- Murray, D., Lesser, M. and Lawson, W. (2005). Attention, monotropism and the diagnostic criteria for autism. *Autism*, 9(2), 139-156.

- Narzisi, A. (2020). Autism spectrum condition .....
Issues and chances. *The Humanistic Psychologist*, 48(4), 378–381.
<https://doi.org/10.1037/hum0000221>
- Practicing Social Skills: How to Teach Your Student Social Interactions.
<https://www.idonline.org/ld-topics/behavior-social-skills/practicing-social-skills-how-teach-your-student-social>
- Pupils with Learning Difficulties - Social Skills Deficits.
<https://www.idecide-project.eu/translations/en/Social-Skills-Deficits-en.pdf>

- Rao, P., Beidel, D. and Murray, M. (2008). Social Skills Interventions for Children with Asperger’s Syndrome or High-Functioning Autism: A Review and Recommendations. *Journal of autism and developmental disorders*. 38. 353-61. 10.1007/s10803-007-0402-4.
- Rutherford, M. and Johnston, L. (2019) Autism Toolbox: Cognitive Theories in Autism, National Autism Implementation Team. <http://www.autismtoolbox.co.uk/>
- Shapiro, L. E. (2004). 101 Ways To Teach Children Social Skills: A Ready-To-Use, Reproducible Activity Book. Bureau for at Risk Youth.
https://www.22q11ireland.org/wp-content/uploads/2020/08/101_Ways_Teach_Children_Social_Skills.pdf
- Silberman, S. (2015). *Neurotribes: The legacy of autism and the future of neurodiversity*. Penguin.
- Social skills training.
<https://autismhub.education.qld.gov.au/resources/functional-behaviour-assessment-tool/help/social-skills-training>
- Vermeulen, P. (2015). Context blindness in autism spectrum disorder: Not using the forest to see the trees as trees. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 30(3), 182-192.
- Vranjican, D.; Prijatelj, K. and Kuculo, I. 2019. Čimbenici koji utječu na pozitivan socio-emocionalni razvoj djece. *Napredak*, 160 (3-4), 319-338. <https://hrcak.srce.hr/231177>
- Welsh, M., Park, R. D., Widaman, K. and O’Neil, R. (2001). Linkages between children’s social and academic competence: A longitudinal analysis. *Journal of School Psychology*, 39, 463–481.